

MAGYAR MINT ANYANYELV

Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium a
Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott
területén

TANTERV

A TANTÁRGY NEVE: magyar mint anyanyelv

Kétnyelvű (szlovén-magyar) gimnázium a Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén:

kötelező tantárgy (560 óra)

érettségi standard (560 óra)

KÉSZÍTETTE A TANTÁRGYI TANTERVI BIZOTTSÁG:

Készítették a magyar tantervi bizottság gimnáziumi magyar anyanyelvi csoportjának a tagjai: dr. Péter Gaál, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru - *Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara*; Laura Horvat, Dvojezična srednja šola Lendava- *Kétnyelvű Középiskola, Lendva*; Mária Pisnjak, Zavod Republike Slovenije za šolstvo - *Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete*; dr. Jutka Rudaš, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru - *Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Kara*.

GRAFIKAI TERVEZÉS: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

KIADJA A: Nevelésügyi és Oktatási Minisztérium és az SZK Oktatási Intézete

A NEVELÉSÜGYI ÉS OKTATÁSI MINISZTERIUM RÉSZÉRŐL: dr. Vinko Logaj

AZ SZK OKTATÁSI INTÉZETE RÉSZÉRŐL: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

ONLINE KIADÁS

<https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni-nacrti/2026/un-magyar-mint-anyanyelv-dv.pdf>

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 245. seji, dne 19. 06. 2025, določil učni načrt Magyar mint anyanyelv za izobraževalni program dvojezične gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [254810627](https://cobiss.si/254810627)

ISBN 978-961-03-1231-4 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

NEVEZD MEG! – NE ADD EL! – ÍGY ADD TOVÁBB!

A képzési programok megújítása a kulcsfontosságú programdokumentumok (az óvodai, az általános és a középiskolai tantervek) korszerűsítésével.

HOGYAN IGAZODJAK EL?

TIPIKUS OLDALAK

Az egyes témák tartalmi keret vagy más tantárgyspecifikus elv szerinti szerveződés alapján jöttek létre. A témák tehát olyan – a tantárgy céljain alapuló – témakörök, készség- vagy képességterületek, didaktikai egységek, konceptusok, amelyeket a tanulás folyamatában a diákoknál szeretnénk fejleszteni, illetve kiépíteni.

A TÉMA CÍME

A téma típusa:
Kötelező
Választható

KÖTELEZŐ

A téma leírása – keretet
adva a céloknak –
kiemeli a legfontosabb
ismérveket.

A TÉMA LEÍRÁSA

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscilab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaioem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARAZATA

A téma kiegészítő magyarázata tartalmazhatja a téma koncepcióját, iránymutatásokat és/vagy utasításokat adhat a téma tartalmára, típusára, bontására, címére, időtartamára, tevékenységeire, a tevékenységek végrehajtására, az oktatási segédeszközökre, illetve más, a téma szempontjából fontos dologra vonatkozóan.

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelimet lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspiis dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaepep quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

A **KC** jelölés a közös célok területeinek kulcscéljait jelöli.
A sorszám a közös célokat összefoglaló táblázatra utal.

CÉLOK CSOPORTJÁNAK A CÍME

CÉLOK

A **K** betű a kötelező célokat jelöli.

A **V** a dőlt betűkkel írt választható célokat jelöli.

K: Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
V: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **KC** (2.2.2.1)
V: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solosores dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
K: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **KC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » Obisquamet faccab incium repernam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
- » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
- » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
- » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
- » Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
- » Omnim ut doluptur, quam consequ.
- » *Obisquamet faccab incium repernam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
- » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
- » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
- » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

FOGALMAK:

☐ laborerat voluptiurem ☐ veligna tessint ☐ laborerat voluptiurem ☐ veligna tessint
☐ veligna tessint ☐ laborerat voluptiurem ☐ veligna tessint

9 Gimnázium | matematika

27. 2. 2025 /// 15:45

Azok a fogalmak, amelyeket a diáknak ismernie vagy értenie (és/vagy értelemszerűen használnia) kell, de szerepelhetnek köztük ajánlott fogalmak is. A (szak)kifejezések gyűjteménye teszi teljessé az egyes témákat, és nagyban segíti a tanárt az oktatási munka megtervezésében. Tartalmazza az egyes témák szakterminológiájának elvárt ismeretét az oktatás adott szakaszában.

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK FEJEZETENKÉNT

Az adott témához felhasznált forrás- és irodalomjegyzék.

A TÉMA CÍME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

CÉLOK CSOPORTJÁNAK A CÍME

A célok csoportjához felhasznált forrás- és irodalomjegyzék.

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

CÉLOK CSOPORTJÁNAK A CÍME

- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Külső link

HOGYAN IGAZODJAK EL?

A TANTERV FELÉPÍTÉSE

A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

A tantárgy rendeltetése

Tantárgyi irányelvek

A tanár számára kötelező utasítások

TÉMA

TÉMA

TÉMA

...

A téma címe

A téma leírása

A téma kiegészítő
magyarázata

CÉLOK CSOPORTJÁNAK A CÍME

CÉLOK CSOPORTJÁNAK A CÍME

...

Célok

Követelmények

Fogalmak

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK FEJEZETENKÉNT

MELLÉKLETEK

TARTALOMJEGYZÉK

A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA.....	9	A klasszikus és kortárs krimi.....	40
A tantárgy rendeltetése	9	Sci-fi, fantasy és disztópia	41
Tantárgyi irányelvek	9	Kortárs alternatív lírai szövegek és színházi foglalkozások	42
A tanár számára kötelező utasítások	10	BEVEZETÉS AZ IRODALOMBA.....	43
TÉMÁK, CÉLOK, KÖVETELMÉNYEK	11	Bevezetés az irodalomba.....	43
NYELV ÉS TÁRSADALOM.....	12	RÉGI KOROK IRODALMA	45
Ember és nyelv.....	13	Antik irodalom	46
A nyelvváltozatok.....	14	Biblia	48
KOMMUNIKÁCIÓ.....	15	A középkor irodalma	49
Kommunikáció, tömegkommunikáció, közösségi média.....	15	A RENESZÁNSZTÓL A FELVILÁGOSODÁSIG	50
A SZÖVEGEK VILÁGA	17	A reneszánsz irodalma	51
Szövegtan	17	A barokk irodalma	53
Stilisztika	19	A francia klasszicista dráma	54
Szövegtípusok és szövegfajták.....	20	A felvilágosodás irodalma	55
Magánéleti és közéleti szövegtípusok.....	21	A ROMANTIKÁTÓL A REALIZMUSIG	56
Az iskolában használt szövegtípusok	22	Szemelvények az európai romantika irodalmából	57
A továbbtanuláshoz és a munka világában szükséges gyakorlati szövegtípusok.....	23	A magyar romantika irodalma.....	58
A digitális kommunikáció szövegtípusai	24	A realizmus irodalma	59
A NYELVI SZINTEK GRAMMATIKÁJA	25	SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL	61
Hangtan és alaktan	25	Szemelvények a 20. század világirodalmából	62
Jelentés- és szófajtan	27	A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR IRODALMA	63
Mondattan.....	28	A Nyugat és szellemi köre	64
NYELVROKONSÁG ÉS NYELVTÖRTÉNET	29	Prózai művek a Nyugatban.....	65
Nyelvrokonság	29	Lírai művek a Nyugatban.....	67
Nyelvtörténet	31	A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMA	69
HELYESÍRÁS ÉS HELYESEJTÉS	32	Trauma és irodalom	70
Helyesírás	32	A századközép magyar irodalma.....	72
Helyesejtés	34	A (poszt)modern magyar irodalom	74
FORRÁS- ÉS ESZKÖZHASZNÁLAT.....	35	HATÁRON TÚLI MAGYAR IRODALOM	75
Könyv- és könyvtárhasználat.....	35	Határon túli magyar irodalom	75
Digitális forrás- és eszközhasználat.....	37	KORTÁRS MAGYAR IRODALOM	77
AZ IRODALOM HATÁRTERÜLETEI	38		
Ifjúsági irodalom	39		

Kortárs magyar irodalom	78	A FELVILÁGOSODÁS IRODALMA.....	85
SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN.....	79	A ROMANTIKÁTÓL A REALIZMUSIG	85
Szóbeli és írásbeli szövegalkotás irodalmi szövegek mentén	79	SZEMELVÉNYEK AZ EURÓPAI ROMANTIKA IRODALMÁBÓL.....	85
FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK FEJEZETENKÉNT	82	A MAGYAR ROMANTIKA IRODALMA.....	85
NYELV ÉS TÁRSADALOM	82	A REALIZMUS IRODALMA	85
EMBER ÉS NYELV	82	SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL	85
A NYELVVÁLTOZATOK.....	82	SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL	85
KOMMUNIKÁCIÓ	82	A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR IRODALMA	85
KOMMUNIKÁCIÓ, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA	82	A NYUGAT ÉS SZELLEMI KÖRE	85
A SZÖVEGEK VILÁGA	82	PRÓZAI MŰVEK A NYUGATBAN	85
SZÖVEGTAN	82	LÍRAI MŰVEK A NYUGATBAN	85
A NYELVI SZINTEK GRAMMATIKÁJA.....	82	A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMA	86
HANGTAN ÉS ALAKTAN.....	82	TRAUMA ÉS IRODALOM	86
NYELVROKONSÁG ÉS NYELVTÖRTÉNET	83	A SZÁZADKÖZÉP MAGYAR IRODALMA	86
NYELVTÖRTÉNET	83	HATÁRON TÚLI MAGYAR IRODALOM	86
HELYESÍRÁS ÉS HELYESEJTÉS	83	SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN	86
HELYESÍRÁS.....	83	SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN	86
HELYESEJTÉS	83	MELLÉKLETEK	87
FORRÁS- ÉS ESZKÖZHASZNÁLAT	83		
KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT	83		
AZ IRODALOM HATÁRTERÜLETEI	83		
IFJÚSÁGI IRODALOM	83		
A KLASSZIKUS ÉS KORTÁRS KRIMI	83		
SCI-FI, FANTASY ÉS DISZTÓPIA	84		
RÉGI KOROK IRODALMA.....	84		
ANTIK IRODALOM.....	84		
BIBLIA	84		
A KÖZÉPKOR IRODALMA.....	84		
A RENESZÁNSZTÓL A FELVILÁGOSODÁSIG	84		
A RENESZÁNSZ IRODALMA.....	84		
A BAROKK IRODALMA	84		
A FRANCIA KLASSZICISTA DRÁMA	84		

A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

A TANTÁRGY RENDELTETÉSE

A Muravidék nemzetiségileg vegyesen lakott területén a szlovén nyelv mellett az őshonos magyar nemzeti közösség nyelve is hivatalos nyelv. A kétnyelvű nevelési-oktatási intézményekben nemcsak tantárgyként van jelen, hanem a tanítási nyelv szerepét is betölti. A magyar mint anyanyelv tantárgy a kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnáziumban alapvető közismereti tárgy, amely az általános iskolai anyanyelvtanításra épít.

A tantárgy célja, hogy megőrizze és erősítse a nemzeti/nemzetiségi nyelvi és kulturális identitást, tudatosítsa a magyar nyelv és irodalom szerepét, valamint fontosságát, továbbá felkészítse a diákokat a más nyelvek, irodalmak és kultúrák iránti nyitottságra a modern globalizált társadalom keretrendszerében. Fontos szempont a tantárgy más tantárgyakhoz és műveltségterületekhez való kapcsolódása is. A tantárgy elengedhetetlen az egyén lelki és (inter)kulturális jóllétének megteremtéséhez, a továbbtanuláshoz és az élethosszig tartó tanuláshoz.

TANTÁRGYI IRÁNYELVEK

A diákok a nyelvi-nyelvtani ismeretek birtokában, az adott szituációnak megfelelő nyelvváltozat kiválasztásával képesek lesznek a különböző beszédhelyzetekben való kulturált nyelvi megnyilvánulásra, az önálló gondolkodásra és ismeretszerzésre, valamint a véleménykifejtésre.

A klasszikus és kortárs magyar irodalmi művek megismerése, valamint azok európai kulturális keretekben való elhelyezése erősíti és elősegíti a saját és más kulturális örökségek megértését és befogadását; fejleszti a kritikus gondolkodást, valamint az etikai, érzelmi és esztétikai értékítéletet.

Fontos irányelv az ismeretátadás, a hagyományátörökítés és értékközvetítés, a gondolkodni tanítás, a kognitív struktúrák kialakítása, valamint az önálló értelmezések létrehozása.

A diákok tudatosítják az anyanyelv fontosságát a magyar nyelvi és kulturális, valamint a szlovén–magyar nyelv-, illetve kultúráközi térben. Megőrzik a személyes érintkezés, valamint a közösségépítés semmivel sem pótolható értékét.

A TANÁR SZÁMÁRA KÖTELEZŐ UTASÍTÁSOK

Anyanyelvi nevelésre és irodalomtanításra évfolyamonként az órák 50-50%-át szánjuk.

A tanár részesítse előnyben az aktív tanítási-tanulási formákat: a projekt munkát, a kooperatív tanulást, a felfedezéssel való tanulást, a problémamegoldást, a drámapedagógiai eljárásokat stb. Fontos, hogy a tanórák változatosak, ezáltal motiválók legyenek. Hangsúlyt kell fektetni a tanulás tanulására is, hogy a diákok tudjanak lényegyet kiemelni, vázlatot írni, gondolataikat írásban és szóban pontosan, árnyaltan megfogalmazni stb.

A diákok a tanítási-tanulási folyamat során a nyelvi és irodalmi nevelés céljai mellett, illetve azok segítségével a kulturális, állampolgári, digitális és vállalkozói kompetenciáikat, valamint a fenntartható fejlődéshez, az egészséges életmódhoz és jólléthez szükséges készségeiket is fejlesztik.

A tanár a tanítási folyamat tervezése és megvalósítása során tartsa szem előtt az egyes diákok sajátos nevelési igényét, és szükség esetén biztosítsa számukra a megfelelő módosításokat.

TÉMÁK, CÉLOK, KÖVETELMÉNYEK

NYELV ÉS TÁRSADALOM

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

A nyelv társadalmi jelenség: kommunikációs, kultúrákövetítő és a gondolkodásban betöltött szerepe az emberi közösségekben, a társadalmon belül jelenik meg. A diákok anyanyelvi nevelésében fontos kiinduló lépés, hogy tisztában legyenek a nyelv mint jelenség mibenlétével. A gimnázium első évfolyamában – az általános iskolai nyelvtani ismeretekre alapozva – fel kell építeni azt a keretrendszert, amelyben a diákok átfogó képet kapnak az egyén és a társadalom nyelvhez való kapcsolatáról, megértik ezeknek a viszonyrendszereknek az egymásra való hatását és az egymáshoz való kapcsolódások módját. Fontos, hogy a diákok a nyelvet, a nyelvről való gondolkodást, a nyelvtan tanulását ne elvont fogalomként, felesleges ismerethalmazként kezeljék, hanem mint az emberi létezés egyik legalapvetőbb és legtermészetesebb jelenségére tekintsenek rá.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

„Ki vagy? Hány éves vagy? Hova való vagy? Mi a foglalkozásod? Mit csinálsz most?... Elég csak megszólalni ahhoz, hogy a kérdezőt a megfelelő információkkal lássuk el életutunkról és társadalmi helyzetünkről. A nyelvi jelek, melyeket ébrenlétünk óráinak minden egyes pillanatában öntudatlanul kibocsátunk, igen jellegzetesek, és megkülönböztetnek bennünket másoktól. A nyelv minden másnál inkább jelzi, hová „tartozunk”, mivel a közösségi és egyéni identitás legtermészetesebb jele vagy szimbóluma.” (David Crystal (1998) A nyelv enciklopédiája. Cambridge University Press/Osiris Kiadó, Budapest. p. 29.)

„Közhely, hogy a nyelv és a társadalom egymást föltételező módon függ össze. Nyelv nincs társadalmon kívül, s nyelv nélkül nincsen társadalom. A nyelvhasználat szükségszerűen kötődik a társadalomhoz, s a beszélőkhöz, s a társadalmi környezet – úgyszintén szükségszerűen – meghatározó befolyással van a mindenkori nyelvhasználatra. (...) A szakirodalom már régóta megkülönbözteti a nyelvhasználat vízszintes (horizontális) és függőleges (vertikális) tagolódását. Az előbbi a területi, földrajzi alapú, az utóbbi a társadalmi rétegek szerinti nyelvhasználati differenciálódást jelenti.” (Kiss Jenő: (1995) Társadalom és nyelvhasználat – Szociolingvisztikai alapfogalmak. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. p. 11–14.)

EMBER ÉS NYELV

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a nyelv fogalmát és a nyelvi jeleket;

K: ismerje a nyelv társadalomban betöltött szerepét;

KC (1.2.1.1)

K: tudjon különbséget tenni nyelv és beszéd között;

K: vonjon párhuzamot a magyar, a szlovén és az egyéb általa tanult idegen nyelvek rendszerei között, rámutatva a szembetűnő interferenciajelenségekre;

KC (1.1.3.1 | 1.1.3.2)

K: ismerje a Szlovéniában használatos nyelvek státuszát, valamint a magyar nyelv helyzetét Magyarországon;

KC (1.2.1.2 | 1.2.1.3 | 1.2.1.4 | 1.2.1.5 | 1.2.4.1)

K: ismerje a kétnyelvűség jelenségét és típusait.

KC (3.3.1.1 | 3.3.1.2)

V: ismerje a magyar nyelv helyzetét a határon túli területeken, a diaszpórában és az EU szervezeteiben;

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a nyelv fogalmát és a nyelvi jeleket;

» ismeri a nyelv társadalomban betöltött szerepét;

» különbséget tud tenni nyelv és beszéd között;

» ismeri a nyelvek helyzetét és státuszát Szlovéniában;

» ismeri a magyar nyelv státuszát és helyzetét Magyarországon, a határon túli magyar közösségekben (külső régiók és diaszpóra), valamint az EU szervezeteiben.

FOGALMAK

◦ jel ◦ jelrendszer ◦ nyelvi jel ◦ írott nyelv ◦ beszélt nyelv ◦ anyanyelv/első nyelv ◦ környezetnyelv/második nyelv ◦ kétnyelvűség ◦ kettősnyelvűség ◦ nyelvvesztés ◦ kódváltás ◦ idegen nyelv

A NYELVVÁLTOZATOK

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a nyelv függőleges és vízszintes tagolódását;

K: tegyen különbséget a nyelvi norma és a nyelvszokás között;

K: legyen képes a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvváltozat kiválasztására;

KC (1.1.5.1 | 5.2.4.3)

V: ismerje a helyi nyelvjárási standardtól eltérő jellegzetességeit.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a nyelv függőleges és vízszintes tagolódását;

» különbséget tesz a nyelvi norma és a nyelvszokás között;

» képes a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvváltozat használatára;

» ismeri a helyi nyelvjárási standardtól eltérő jellegzetességeit.

FOGALMAK

- normatív nyelvváltozat ◦ területi nyelvváltozat ◦ társadalmi nyelvváltozat ◦ irodalmi nyelv ◦ köznyelv
- regionális köznyelv ◦ nyelvjárási ◦ diáknyelv ◦ szaknyelv ◦ szleng

KOMMUNIKÁCIÓ

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

Az emberi társadalmak fennmaradásának és sikeres működésének egyik legfontosabb alapfeltétele a közösség tagjai közti hatékony kommunikáció. Ez a tétel különösen igaz modern, információs társadalmunkban: a jó kommunikációs képességekkel rendelkező egyének jobb esélyekkel indulnak az élet bármely területén, legyen szó iskoláról, munkáról vagy éppen magánéletéről. A technológia 21. századi robbanásszerű fejlődése, az új technikai eszközök megjelenése és elterjedése kitágította a kommunikációs lehetőségeket, átalakította a kommunikációs szokásokat, és hatással volt a kommunikációs folyamat minden egyes összetevőjére. Az anyanyelvi órák lehetőséget biztosítanak arra, hogy a diákok fejlesszék, elmélyítsék kommunikációs készségeiket, és útmutatást kapjanak a rendkívül komplexsé vált kommunikációs térben való eligazodáshoz.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

Az emberi kommunikáció alaptételeit 1967-ben az amerikai Palo Alto-i iskola kutatói öt pontban foglalták össze, melyek közül az első: nem lehet nem kommunikálni. Azaz az ember minden megnyilvánulása üzenet, kommunikáció. Így az is, ha éppen hallgat az illető, mert nem akar a másikkal szólni. A 21. században ez a tétel fokozottan igaznak tűnik: a társadalom tagjai, beleértve a legfiatalabb korosztályokat is, a kommunikáció bűvkörében élnek, a kommunikáció megjelenési formái, a tömegkommunikációs csatornák azonban drasztikus változásokon mentek keresztül, amelyekre az anyanyelvi óráknak is reflektálniuk kell, hogy a diákokat megismertessék az egyre gyorsabban változó kommunikációs térrel.

KOMMUNIKÁCIÓ, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a kommunikáció tényezőit és funkcióit;

K: ismerje a kommunikáció nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközei közti különbségeket és a köztük lévő összefüggésrendszert;

K: törekedjen az udvariassági és a nyelvi normák alkalmazására;

KC (4.2.5.1)

- K:** ismerje a személyközi és a tömegkommunikáció jellemzőit;
- K:** ismerje a hagyományos tömegkommunikációs eszközöket és műfajokat;
- K:** ismerje az újabb típusú médiaműfajokat és azok jellemzőit;
- K:** tudja alkalmazni a megfelelő olvasási és szövegfeldolgozási eljárásokat;
- K:** értse meg és elemezze az olvasott/hallott szövegeket;
KC (3.3.2.1)
- K:** tudjon különböző médiaműfajokban szövegeket alkotni;
KC (1.1.1.1)
- V:** *tudjon multimédiás tartalmakat gyártani;*
KC (1.1.5.1 | 4.2.1.1 | 4.3.2.1 | 4.3.3.1)
- K:** tudatosítsa az online média pozitívumait és veszélyeit;
KC (1.2.5.1 | 3.2.5.1)
- K:** váljék tudatos médiafogyasztóvá.
KC (4.1.1.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » **érti, milyen tényezők és hogyan befolyásolják a kommunikációt;**
- » **felismeri konkrét szituációkban a közlésfolyamat funkcióit;**
- » értelmezi a nem verbális kommunikáció általi közléseket, képes adott szituációnak megfelelő nem nyelvi jeleket választani;
- » alkalmazza a formális és az informális beszédhelyzetekhez tartozó nyelvi és viselkedési normákat;
- » ismeri a hagyományos és az újabb típusú tömegkommunikációs eszközöket és műfajokat;
- » **megérti és elemzi az olvasott/hallott szövegeket;**
- » képes különböző médiaműfajokban szövegeket alkotni;
- » felismeri a média manipulációs jelenségeit és a médiafüggőség veszélyeit.

FOGALMAK

◦ közlésfolyamat ◦ kommunikációs funkció ◦ verbális kommunikáció ◦ nonverbális kommunikáció ◦ írott beszélt nyelv ◦ tömegkommunikáció ◦ média ◦ közösségi média ◦ tájékoztató műfaj ◦ véleményformáló műfaj ◦ hír ◦ tudósítás ◦ interjú ◦ reklám ◦ blog ◦ vlog ◦ komment ◦ chat ◦ netikett

A SZÖVEGEK VILÁGA

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

A szöveget hagyományosan a kommunikáció nyelvi egységeként szokás leírni: a szövegeken keresztül juttatunk el és kapunk információkat, de ezen túl különféle cselekvési és/vagy manipulálási szándékaink is kifejeződnek bennük. Mivel a szövegek rendkívül komplex struktúrát alkotnak, azokat többféle szempontból lehet és szükséges vizsgálni: a legelemibb vizsgálati szintnek a szöveg fizikai megvalósulását és szerkezetét tekinthetjük.

A diákok gimnáziumi éveik alatt nemcsak az iskolában, hanem az osztálytermen kívül is számos fajtájú és típusú szöveggel találkoznak, szóban és írásban egyaránt. Alapvető követelmény, hogy rendelkezzenek azokkal az ismeretekkel, jártasságokkal, amelyek alkalmassá teszik őket a szövegek befogadására és megalkotására, mind iskolai környezetben, mind a magánélet és a munka világában.

A stilisztika témakörén belül a diákok megismerkednek a nyelvi stílusra vonatkozó legfontosabb szabályokkal, lehetőségekkel, korlátozásokkal, és tudatosan bennük, hogy szöveg és stílus egymáshoz szorosan kapcsolódó, egymástól el nem választható fogalmak. Ez a tudásanyag felhasználható mind a szövegek befogadása, mind azok produkciója során.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

Stilisztika: „Kinek kell a stilisztikát ismernie? – vetődhet fel a kérdés. Nem csupán az írónak, aki megteremti a stílusirányzatot kívül az egyénit is, hanem az olvasónak is, mert ennek ismeretében tudja értékelni az alkotók stílusát. Nemcsak a szónoknak, aki a nyelvi stílussal hatást kíván elérni, hanem a szónoklatot hallgatónak is, hogy a szónoklat hatásának egyik forrását: a nyelvit is tudatosan be tudja fogadni. (...) Nemcsak minden előadónak és bármely beszélőnek hasznos a stilisztikai ismeret, aki a kommunikációja sikerét tudatosan akarja elősegíteni, hanem az előadást vagy beszédet hallgatónak is, hogy a megnyilatkozó embert a stílusa révén a maga egész valójában megismerje.” (Szikszainé Nagy Irma 2007. Magyar stilisztika. Budapest: Osiris Kiadó, 19.)

SZÖVEGTAN

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a szöveg szerkezeti egységeit és egymáshoz való viszonyukat;

K: ismerje a szövegkohézió hordozóit;

K: ismerje a címek fajtáit és a szöveghez viszonyított szerepüket;

K: tudjon adott szöveg alapján, illetve adott szöveghez vázlatot készíteni;

K: tudja szövegtani ismereteit alkalmazni a szövegalkotásban és a szövegértésben.

KC (4.2.4.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a **szöveg szerkezeti egységeit** és egymáshoz való viszonyukat;
- » ismeri a jelentésbeli és grammatikai kapcsolóelemeket;
- » ismeri a **címek fajtáit** és a címnek a szöveghez viszonyított szerepét;
- » **tud** adott szöveg alapján, illetve adott szöveghez **vázlatot készíteni**;
- » szövegtani ismereteit alkalmazza a szövegalkotásban és a szövegértésben.

FOGALMAK

- szöveg ◦ kohézió ◦ mikroszerkezet ◦ makroszerkezet ◦ bekezdés ◦ tételmondat ◦ cím ◦ téma ◦ réma
- kulcsszó

STILISZTIKA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a stílusrétegeket és jellemzőiket;

KC (1.3.3.1)

K: tudja stilisztikai ismereteit alkalmazni a szövegalkotásban, a szövegértésben és a szövegelemzésben;

KC (1.1.4.1)

K: fejlessze egyéni stílusát a kreatív írás során.

KC (1.1.1.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» szövegelemzés során meghatározza a stílusréteget, beazonosítja a stílusjegyeket;

» a szövegelemzés és a szövegalkotás során alkalmazza stilisztikai ismereteit.

FOGALMAK

- stílus ◦ nyelvi stílus ◦ stílusréteg ◦ stílusnyelv ◦ stílusjegy ◦ társalgási stílus ◦ tudományos-szakmai stílus
- publicisztikai stílus ◦ hivatalos stílus ◦ szónoki stílus ◦ irodalmi stílus ◦ stílusérték ◦ stílusárnyalat

SZÖVEGTÍPUSOK ÉS SZÖVEGFAJTÁK

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a szövegek különböző szempontok szerinti csoportosítási lehetőségeit;

K: tudjon adott szöveget besorolni az egyes kategóriákba;

KC (4.1.2.1)

K: fejlessze szövegértési és szövegalkotási készségét különböző rendeltetésű szövegeken;

K: sajátítsa el hatékony szövegolvasási és szövegelemzési stratégiákat;

KC (1.1.4.1)

K: sajátítsa el a számítógépes szövegszerkesztő használatát a szövegalkotás során;

K: tudjon szöveget tömöríteni.

KC (1.1.1.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a szövegtípusokat és a szövegfajtákat;
- » be tud sorolni adott szöveget az egyes kategóriákba;
- » megért és értelmez különböző típusú szövegeket;
- » tud különböző rendeltetésű szövegeket alkotni;
- » tud számítógépes szövegszerkesztővel szöveget alkotni;
- » tud szöveget tömöríteni.

FOGALMAK

◦ művészi/irodalmi szöveg ◦ nem művészi szöveg ◦ hangzó szöveg ◦ írott szöveg ◦ monologikus szöveg
 ◦ dialogikus szöveg ◦ leíró szöveg ◦ érvelő szöveg ◦ magyarázó szöveg ◦ folyamatos szöveg ◦ nem
 folyamatos szöveg ◦ nyomtatott szöveg ◦ elektronikus szöveg ◦ elbeszélő/narratív szöveg

MAGÁNÉLETI ÉS KÖZÉLETI SZÖVEGTÍPUSOK

CÉLOK

A diák:

K: tudjon meghívást, kérést és köszönetet megfogalmazni;

KC (3.3.5.2)

K: tudjon adott témában felszólalást és hozzászólást megfogalmazni;

KC (5.2.4.3)

K: tudjon részt venni vitában, tudjon érvelni, tudja kifejezni véleményét;

KC (1.2.4.1 | 2.4.3.1 | 3.1.4.2 | 3.3.4.1 | 5.3.4.2)

V: ismerje a retorika alapvető eszközeit, és azokat rendeltetésszerűen alkalmazza;

KC (3.3.2.1)

K: ismerje és alkalmazza a szövegszerkesztés lépéseit;

K: ismerje a nyilvános beszéd nyelvi és viselkedésbeli követelményeit.

KC (1.1.5.1 | 1.2.4.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » **tud meghívást, kérést és köszönetet kifejezni;**
- » tud adott témában felszólalni és hozzászólani;
- » *részt tud venni vitában, tud érvelni, ki tudja fejezni a véleményét;*
- » *ismeri a retorika alapvető eszközeit, és rendeltetésszerűen alkalmazza azokat;*
- » **szövegalkotása során alkalmazza a szövegszerkesztés lépéseit;**
- » eleget tesz a nyilvános beszéd nyelvi és viselkedésbeli követelményeinek.

FOGALMAK

◦ retorika ◦ nyilvános beszéd ◦ vita ◦ felszólalás ◦ hozzászólás ◦ érv ◦ ellenérv

AZ ISKOLÁBAN HASZNÁLT SZÖVEGTÍPUSOK

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a szakmai és a tudományos stílus főbb sajátosságait;

K: értse meg az iskolában használt szövegeket, legyen képes létrehozni és prezentálni azokat, hagyományos és digitális formában egyaránt;

KC (1.1.1.1 | 1.1.4.1 | 4.1.1.1 | 4.1.3.1 | 4.3.1.1 | 4.5.4.1)

K: ismerje és alkalmazza a szövegszerkesztés lépéseit;

K: ismerje és alkalmazza az alapvető érvelési technikákat;

KC (2.4.1.1)

V: ismerje fel az érvelési hibákat.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a szakmai és a tudományos stílus főbb sajátosságait;

» megérti az iskolában használt szövegeket;

» **tud elbeszélő szöveget, leírást**, ismertetést, **vázlatot**, felelettervet, érvelő szöveget írni, kiselőadást tartani;

» **szövegalkotása során alkalmazza a szövegszerkesztés lépéseit**;

» tud megfelelő érveket alkalmazni írásbeli szövegeiben.

FOGALMAK

- elbeszélő szöveg
- leírás
- ismertetés
- használati utasítás
- ismeretterjesztő szöveg
- vázlat
- feleletterv
- érvelő szöveg
- kiselőadás

A TOVÁBBTANULÁSHOZ ÉS A MUNKA VILÁGÁBAN SZÜKSÉGES GYAKORLATI SZÖVEGTÍPUSOK

CÉLOK

A diák:

K: ismerje és alkalmazza a továbbtanuláshoz és a munka világában használt szövegtípusok főbb jellemzőit;

K: legyen képes a továbbtanuláshoz és a munka világában szükséges szövegek megértésére és megalkotására.

KC (1.1.1.1 | 3.3.2.1 | 4.2.6.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a továbbtanuláshoz és a munka világában használt szövegtípusok formai és tartalmi összetevőit, azokat alkalmazza a szövegalkotás során;
- » megérti a továbbtanuláshoz és a munka világában használt szövegeket;
- » **tud hivatalos levelet, kérvényt, önéletrajzt**, motivációs levelet, pályázatot és meghatalmazást írni;
- » ki tud tölteni a továbbtanulással és a munka világával kapcsolatos nyomtatványokat;
- » részt tud venni állásinterjú szimulálásában.

FOGALMAK

- hivatalos levél ◦ kérvény ◦ önéletrajz ◦ motivációs levél ◦ pályázat ◦ meghatalmazás ◦ állásinterjú
- nyomtatvány

A DIGITÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ SZÖVEGTÍPUSAI

CÉLOK

A diák:

K: azonosítsa a hagyományos és a digitális szövegtípusok közti tartalmi, formai, nyelvhasználati és helyesírási különbségeket;

K: tudjon szöveget alkotni a gyakran használt digitális műfajokban;

KC (1.1.1.1)

K: tartsa tiszteletben a digitális térben történő kommunikáció szabályait;

KC (1.1.5.1 | 3.3.3.2 | 4.2.1.1 | 4.2.5.1 | 5.3.4.2)

V: érzékelje a digitális világ és az információs társadalom hatását a nyelvhasználatra, viszonyuljon ehhez kritikusan.

KC (1.2.5.1 | 4.3.3.1 | 4.5.4.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» tud digitális szövegeket alkotni (e-mail, blogbejegyzés, vlog, komment);

» tiszteletben tartja a digitális térben történő kommunikáció szabályait;

» ismeri a digitális világ és az internetes kommunikáció hatását a nyelvhasználatra, és kritikusan viszonyul ehhez a jelenséghez.

FOGALMAK

◦ digitális kommunikáció ◦ írott beszélt nyelv ◦ e-mail ◦ blogbejegyzés ◦ poszt ◦ komment ◦ chat ◦ vlog
◦ mém

A NYELVI SZINTEK GRAMMATIKÁJA

NEZNANNI TÍP TEMA

A TÉMA LEÍRÁSA

Minden nyelv rendszer, amely a nyelvi jelek hierarchikus struktúrájára épül. A nyelvi rendszer lényegét a hozzá kapcsolódó szabályok és azok működése adja. A rendszert hagyományosan nyelvi szintekre bontjuk. Az első szint a (beszéd)hangok szintje, a második a szavak szintje, majd ezt követi a mondatok szintje. A hangok vizsgálatával a hangtan, a szavak alakjával, felépítésével, típusaival az alaktan és a szófajtan, jelentésükkel a jelentésstan, míg mondatokba szerveződésükkel a mondattan foglalkozik. A nyelvi rendszerrel kapcsolatos tudásanyag elsajátítása lehetővé teszi, hogy a diákok átfogó képet kapjanak anyanyelvük szerkezetéről, a szintekhez kapcsolódó grammatikai szabályokról és a hatékony nyelvhasználathoz szükséges egyéb ismeretekről.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

„Fontos tudni, hogy nem minden nyelvnek van morfológiája. Azoknak a nyelveknek, amelyekben a szótövekhez nem kapcsolódnak toldalékok, nincs morfológiájuk. A toldalékolás nem kötelező tulajdonsága a nyelveknek, ezért az alaktan sem kötelező része a nyelvtannak, szemben a hangtannal és a mondattannal. Azt mondhatjuk, hogy minél összetettebb egy nyelv morfológiája, annál kevésbé összetett a mondattana, és minél szerényebb egy nyelv alaktana, annál bonyolultabb a szintaxisa, a mondattana.” (Kozmács István (2008.) Ismeretek a nyelvről – nyelvészeti alapismeretek. Segédanyag a *Bevezetés a nyelvészetbe* című kurzushoz. Konstatin Filozófus Egyetem, Nyitra. p. 96.)

HANGTAN ÉS ALAKTAN

CÉLOK

A diák:

V: ismerje a hangképző szerveket és azok működését;

K: ismerje a magyar hangrendszert;

K: ismerje a hangok találkozására vonatkozó törvényeket; tudja alkalmazni a rájuk vonatkozó helyesírási szabályokat;

K: ismerje a szavak felépítését, a szóelemek fajtáit és funkcióit.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri az illeszkedést, a teljes és a részleges hasonulást, az összeolvadást, a rövidülést, a kiesést;
- » szóban és írásban alkalmazza a fentiekre vonatkozó ismereteit;
- » ismeri a szóelemek fajtáit és kapcsolódási sorrendjüket.

FOGALMAK

◦ beszédhang ◦ fonéma ◦ betű ◦ magánhangzó ◦ mássalhangzó ◦ magas magánhangzó ◦ mély magánhangzó ◦ zöngés mássalhangzó ◦ zöngétlen mássalhangzó ◦ hangrend ◦ illeszkedés ◦ teljes hasonulás ◦ részleges hasonulás ◦ összeolvadás ◦ rövidülés ◦ kiesés ◦ nyúlás ◦ szóelem ◦ morféma ◦ szótó ◦ toldalék ◦ képző ◦ jel ◦ rag

JELENTÉSTAN ÉS SZÓFAJTAN

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a hangalak és a jelentés egymáshoz való viszonyát;

K: ismerje és alkalmazza a leggyakoribb szóalkotási módokat, és alkalmazza a rájuk vonatkozó helyesírási szabályokat;

K: ismerje a szófajokat, tudja meghatározni a szavak szófaját;

K: ismerje és alkalmazza a szófajokra vonatkozó helyesírási szabályokat;

K: a szóbeli és írásbeli szövegalkotás során törekedjen a változatos szóhasználatra.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» tudja osztályozni a szavakat hangalak és jelentés viszonya alapján;

» ismeri a szóalkotás leggyakoribb módjait, és alkalmazza a rájuk vonatkozó helyesírási szabályokat;

» meg tudja határozni az alapszófajokat, a viszonszókat és a mondatszókat;

» alkalmazza a szófajokra vonatkozó helyesírási ismereteket.

FOGALMAK

◦ hangalak ◦ jelentés ◦ egyjelentésű szó ◦ többjelentésű szó ◦ azonos alakú szó ◦ rokon értelmű szó/szinonima ◦ ellentétes jelentésű szó/antonima ◦ hangutánzó szó ◦ hangulatfestő szó ◦ szakszó
◦ állandósult szókapcsolat/frazéma ◦ szólás ◦ közmondás ◦ szóösszetétel ◦ szóképzés ◦ mozaikszó ◦ ige
◦ főnév ◦ melléknév ◦ számnév ◦ névmás ◦ főnévi igenév ◦ melléknévi igenév ◦ határozói igenév
◦ viszonszó ◦ névelő ◦ névutó ◦ igekötő ◦ kötőszó ◦ módosítószó ◦ mondatszó ◦ indulatszó ◦ kettős szófajúság

MONDATTAN

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a szó szerkezetek fajtáit és a mondatok típusait;

K: tudjon egyszerű és összetett mondatokat elemezni;

K: használja helyesen a mondatvégi és mondatközi írásjeleket;

K: tudjon kommunikációs szándékának megfelelő mondat típusokat és szórendet alkalmazni a szóbeli és írásbeli megnyilvánulások során;

V: használjon megfelelő hanglejtést és mondathangsúlyt.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a mondatok típusait és a szó szerkezetek fajtáit;

» tud egyszerű és összetett mondatokat elemezni;

» tud megadott szempontok szerint mondatokat átalakítani;

» alkalmazza a központosításra vonatkozó ismereteit;

» megfelelő hanglejtést és mondathangsúlyozást használ.

FOGALMAK

◦ egyszerű mondat ◦ összetett mondat ◦ kijelentő mondat ◦ felkiáltó mondat ◦ felszólító mondat ◦ óhajtó mondat ◦ kérdő mondat ◦ állító mondat ◦ tagadó mondat ◦ alárendelő szó szerkezet ◦ mellérendelő szó szerkezet ◦ tárgyas szó szerkezet ◦ határozós szó szerkezet ◦ jelzős szó szerkezet ◦ alany ◦ állítmány ◦ tárgy ◦ helyhatározó ◦ időhatározó ◦ módhatározó ◦ állapothatározó ◦ fok- és mértékhatározó ◦ részhathatározó ◦ okhatározó ◦ célhatározó ◦ eszközhatározó ◦ társhatározó ◦ állandó határozó ◦ számhatározó ◦ minőségjelző ◦ mennyiségjelző ◦ birtokos jelző ◦ ágrajz ◦ alárendelő összetett mondat ◦ mellérendelő összetett mondat ◦ többszörösen összetett mondat ◦ tagmondat ◦ főmondat ◦ mellékmondat ◦ alanyi mellékmondat ◦ állítmányi mellékmondat ◦ tárgyi mellékmondat ◦ helyhatározói mellékmondat ◦ időhatározói mellékmondat ◦ módhatározói mellékmondat ◦ okhatározói mellékmondat ◦ célhatározói mellékmondat ◦ eszközhatározói mellékmondat ◦ társhatározói mellékmondat ◦ részhathatározói mellékmondat ◦ minőségjelzői mellékmondat ◦ mennyiségjelzői mellékmondat ◦ birtokos jelzői mellékmondat ◦ sajátos jelentéstartalmú mellékmondat ◦ kapcsolatos mellérendelés ◦ ellentétes mellérendelés ◦ választó mellérendelés ◦ következtető mellérendelés ◦ magyarázó mellérendelés ◦ szó szerinti idézés ◦ tartalmi idézés

NYELVROKONSÁG ÉS NYELVTÖRTÉNET

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A magyar nyelv nem hasonlít az Európában beszélt nyelvekre, emiatt nehezen tanulható nyelvnek számít. Ahhoz, hogy a diákok felfogják ennek okait, meg kell ismerniük a magyar nyelv eredetét, legközelebbi rokonait, a más nyelvekkel való kapcsolatát és történelmi távlatban vizsgált változásait, így tudatosítva az indoeurópai nyelvektől való különbözőség okait. A nyelvek összehasonlítása és a magyar nyelv korábbi állapotának vizsgálata lehetőséget nyújt arra is, hogy a diákok átlássák a szókincs változásának okait és a szókészlet rétegeit. A téma részét képezi a legfontosabb magyar nyelvtörténeti források, nyelvmlékek megismerése, ami a nyelvi, nyelvészeti ismereteken túl az irodalmi, kulturális tudásanyag bővítéséhez is hozzájárul.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

„Miért finnugor nyelv a magyar? Nos, azért, mert a nyelvészek ezt állapították meg. Ez bizony ilyen egyszerű. A gombák nem növények. Miért nem? Mert a biológusok ezt állapították meg. A gombák ugyanis nem tudják a szénét a levegőből fölvenni, mint a növények – tehát nem növények. Egyébként én úgy ránézésre növénynek mondanám őket, hiszen a földből nőnek ki, és nem tudnak elszaladni, de úgy látszik, az én kritériumaim nem mérvadóak.” (Nádasdy Ádám 2020. Milyen nyelv a magyar? Corvina, Budapest.)

NYELVROKONSÁG

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a magyar nyelv eredetét;

KC (4.1.2.1)

V: ismerje a magyar nyelv eredetével kapcsolatban felmerülő nézeteket;

K: ismerje a magyar nyelv rokon nyelveit;

KC (1.1.3.1)

K: ismerje a főbb nyelvcsaládokat és nyelvtípusokat, helyezze el a magyar nyelvet a világ nyelvei között.

KC (1.1.3.1 | 3.3.1.2)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a magyar nyelv eredetét;
- » ismeri a magyar nyelv rokonságának főbb bizonyítékait;
- » el tudja helyezni a magyar nyelvet a világ nyelveinek rendszerében.

FOGALMAK

- nyelvtörténet
- nyelvrokonság
- őshaza
- uráli nyelvcsalád
- finnugor nyelvek
- agglutináló nyelv
- indoeurópai nyelvcsalád

NYELVTÖRTÉNET

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a magyar nyelv történetének főbb szakaszait;

K: ismerje a legfontosabb nyelvm emlékeket;

KC (1.3.2.1 | 4.1.1.1)

V: értse meg az életmód, a történelem és a szókincs változása közötti összefüggéseket;

K: értse meg a szókincs rétegződését, különös tekintettel a más nyelvekből átvett szavakra.

KC (1.1.3.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a magyar nyelv történetének főbb szakaszait;

» ismeri a legfontosabb magyar nyelvm emlékeket;

» ismeri a szókészlet rétegeit, képes azokat példákkal szemléltetni.

FOGALMAK

- ősmagyar kor ◦ ómagyar kor ◦ középmagyar kor ◦ újmagyar kor ◦ újabb magyar kor ◦ nyelvm emlék
- nyelvújítás ◦ nyelvi változás ◦ finnugor alapszókincs ◦ jövevényszó ◦ idegen szó

HELYESÍRÁS ÉS HELYESEJTÉS

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A mindennapi életben (beszédhelyzettől függően) többféle nyelvváltozatot használunk. A standardhoz mint erősen kodifikált nyelvváltozathoz szorosan hozzátartozik a rögzített helyesírási szabályrendszer és a kiejtés is. A diákoktól leginkább az írásbeli megnyilvánulásaik során elvárt a standard változat használata, ezért elsődlegesen az fontos, hogy tisztában legyenek a magyar helyesírás szabályaival, másodsorban pedig az, hogy elsajátítsák a standard keretei által meghatározott kiejtést. A mindennapi életben való érvényesülés egyik kulcsösszetevője a megfelelő szintű szóbeli kommunikációs kompetencia megléte, ennek meghatározó eleme a helyes beszédtechnika, amely pedig elképzelhetetlen a helyesejtés elsajátítása nélkül.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

Helyesejtésről akkor beszélünk, ha a beszéd megfelel a köznyelvi kiejtés és a kommunikáció normáinak. A helyesejtési hibák zajként jelennek meg a kommunikáció csatornáin, akár a helyesírási vagy írástechnikai hibák az írásban. A zajos csatornák pedig akadályozzák a mondanivaló megértését. Helyesejtést tehát a kommunikáció sikere érdekében kell tanítani.

HELYESÍRÁS

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a magyar helyesírás alapelveit és a legfontosabb helyesírási szabályokat;

K: legyen képes alkalmazni a Magyar helyesírás szabályai legújabb kiadásában foglaltakat a szövegalkotás és egyéb feladatok megoldása során;

K: ismerje és tudja használni a hagyományos és a digitális helyesírási segédleteket.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» alkalmazza a helyesírási szabályokról tanultakat a szövegalkotás során;

» felismeri saját és mások helyesírási hibáit, képes kijavítani azokat;

» képes önállóan használni a helyesírási szabályzatot, szótárakat, digitális helyesírást segítő alkalmazásokat.

FOGALMAK

- kiejtés elve
- szóelemzés elve
- hagyomány elve
- egyszerűsítés elve
- betűrend
- szótag
- elválasztás
- egybeírás
- különírás
- kötőjeles írás
- mozgószabály
- kis kezdőbetű
- nagy kezdőbetű
- idézés

HELYESEJTÉS

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a standard kiejtést;

K: ismerje a helyesejtés követelményeit;

K: legyen képes a jól formált, artikulált kiejtésre.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» a beszédhelyzetnek megfelelően standard kiejtéssel beszél;

» a hangokat artikuláltan kiejtve beszél spontán és tervezett megszólalásai során.

FOGALMAK

◦ artikuláció ◦ beszédhiba

FORRÁS- ÉS ESZKÖZHASZNÁLAT

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

A 21. századra alapvetően megváltoztak a tudáshoz, az információhoz való hozzáférés lehetőségei és módszerei. Korunk társadalmát nem véletlenül nevezik információs társadalomnak, hiszen működése alapvetően függ az információ tárolásától, áramlásától, hálózatokba rendeződésétől. Már nem az információhoz való hozzáférés, hanem sokkal inkább annak hatalmas mennyisége és feldolgozása okoz problémát az egyén számára. Emiatt elengedhetetlen, hogy a diákok elsajátítsák azokat a kompetenciákat, amelyek alkalmassá teszik őket arra, hogy gyorsan és hatékonyan megtalálják, összegyűjtsék és feldolgozzák a számukra releváns információkat. A diákoknak fel kell készülniük a mesterséges intelligencia rendkívül gyors fejlődésére és terjedésére is.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

„Az információs társadalom olyan rendszer, amelynek alapvető folyamatai az online információs hálózatokban zajlanak. Nem csupán fizikai hálózatokról van tehát szó; a hangsúly az információ online továbbításán és feldolgozásán van. Ez egyben egy új társadalmi hierarchia kialakulását, a korábbi erőviszonyok átrendeződését és új szervezeti struktúrák kialakulását is jelenti. A hálózati társadalom kibontakozásának kezdetén az információ hatalomhoz juttatta birtokosait: a technológiát fejlesztő kormányokat, a multinacionális vállalatokat, végül pedig az egyéni felhasználókat. Az internet 1980-as évektől kezdődő liberalizációjának hatására a jelenben már azok a vállalatok rendelkeznek a legnagyobb hatalommal, amelyek hozzáférnek az információkhoz, és képesek elsőként és hatékonyan fel is dolgozni azokat.” (Szűts Z. (2020). *A digitális pedagógia elmélete*. Akadémiai Kiadó. (<https://doi.org/10.1556/9789634545859>))

KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

CÉLOK

A diák:

K: szerezzon jártasságot a könyvtárhasználatban;

K: tudjon keresni a könyvtári adatbázisokban;

KC (4.1.1.1)

V: legyen képes önálló könyvtári adatgyűjtésre adott témában;

K: legyen képes hatékonyan használni az egy- és kétnyelvű nyomtatott szótárakat, valamint egyéb hagyományos szakirodalmat;

K: ismerje és tartsa be a forráshasználat etikai normáit és formai követelményeit.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » tud digitális könyvtári adatbázisokban keresni;
- » képes önálló könyvtári adatgyűjtésre adott témában;
- » ismeri és használja a legfontosabb egy- és kétnyelvű nyomtatott szótárakat;
- » ismeri és betartja a forráshasználat etikai normáit és formai követelményeit.

FOGALMAK

◦ adatbázis ◦ forrás ◦ hivatkozás ◦ címszó ◦ szócikk ◦ értelmező szótár ◦ szinonimaszótár ◦ idegen szavak szótára ◦ helyesírási szótár ◦ etimológiai szótár ◦ nyomtatott szótár ◦ digitális/elektronikus szótár

DIGITÁLIS FORRÁS- ÉS ESZKÖZHASZNÁLAT

CÉLOK

A diák:

V: ismerje a legfontosabb digitális könyv- és folyóirat-adatbázisokat;

K: legyen képes hatékonyan használni a digitális szótárakat és egyéb forrásokat;

KC (4.1.1.1)

K: legyen képes hatékonyan információt keresni a legfontosabb internetes keresőfelületeken;

KC (4.1.1.1)

K: használja a mesterséges intelligencia nyújtotta lehetőségeket; legyen képes felismerni annak korlátait és veszélyeit.

KC (2.3.1.1 | 4.5.3.1 | 4.5.1.1 | 5.1.2.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a legfontosabb könyv- és folyóirat-adatbázisokat;

» ismeri és használja a magyar nyelvű digitális szótárakat és egyéb forrásokat;

» céljainak megfelelően képes hatékonyan információt keresni az interneten;

» képes adott feladatra kritikus módon használni a mesterséges intelligenciát.

FOGALMAK

◦ elektronikus adatbázis ◦ elektronikus könyvtár ◦ elektronikus szótár ◦ mesterséges intelligencia

AZ IRODALOM HATÁRTERÜLETEI

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

Az irodalomtanítást napjainkban is a régebbi irodalom, a klasszikusok (és a líra) túlsúlya, a kronológia uralma jellemzi, és fő célja a műveltségközvetítés. Ezzel szemben az olvasási kedvet a kortárs művek, a regényközpontúság, a populáris irodalom, a szabad műválasztás, a személyes szükséglet, a divat hatása és a láncolvasás (sorozatolvasás vagy egy szerzőtől több mű olvasása) fokozzák. A műveltségközvetítés és az olvasási öröm konfliktusának felszámolása érdekében, valamint az irodalmi műveltség átértékelődése következtében egyre nagyobb az igény a szórakoztató irodalomnak mint a diákokhoz legközelebb álló, erős motiváló hatással bíró irodalmi „rétegnek” a beemelése az irodalomtanításba. Segítségével a diákok egyre komplexebb szépirodalmi szövegek befogadására is fogékonyra válnak. Az első évfolyamban a téma alapozó szakasznak számít, és kialakítja a régebbi korokból, más kultúrákból és irodalmi hagyományokból származó művek befogadásának alapját. A diákok az 1–3. évfolyamon kötelezően megismerik a téma első három célcsoportjának egy-egy művét.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A szórakoztató irodalomnak a gimnáziumi irodalomtanításban való létjogosultságát az alábbi két idézet is alátámasztja:

„...a populáris irodalom éppen konvenciótisztelenénél fogva kiválóan alkalmas az elemi epikai formák, az alapvető műfajok, a sztenderd megoldások megtapasztalására, olvasásuk begyakorlására. A kompetencia pedig, tudjuk, átvihető, alkalmazható tudás, olyan tudás, ami más körülmények között is hasznosítható. A bestsellerekből megszerezhető, térelrendezésre, időszerkezetre, információadagolásra, késleltetésre, feszültségfokozásra, elbeszélői nézőpontra, archetípusokra vonatkozó tudás ilyen. Tudás és képesség együttese. Természetesen az összes irodalmi kompetencia fejlesztésére nem elégségesek a bestsellerek, de a hozzájuk kialakított reflexív, értelmezői viszony előkészíti a magasabb szintű irodalomértést.... sok lektúr és főleg sok ifjúsági regény éppen azért népszerű, mert a diákok könnyebben létesítenek személyes, azonosuláson alapuló kapcsolatot hőseikkel, mert úgy érzik, a bennük ábrázolt világhoz, a bennük szereplő alakokhoz több közük van, mint a klasszikus művek alakjaihoz és világához...” (Arató László: Védőbeszéd a ponyvairodalom mellett)

„Az ifjúsági irodalom [young adult literature] többféle okból vonzó a kamaszok számára. Olyan karakterekről szól, akikkel olyan kérdések mentén tudnak azonosulni, mint az életkor, a konfliktusok és a világérzékelés. A kortárs ifjúsági irodalom gyors tempójával fent tudja tartani a diákok érdeklődését egy gyors technikai társadalomban, ahol világuk a szó szoros értelmében villódzik előttük a televízió, a videojátékokon és a számítógépes képeken keresztül. Az ifjúsági irodalom növekvő számban foglal magában olyan műveket is, amelyek különböző etnikai és kulturális csoportokat reprezentálnak, s amelyek egy folyamatosan növekvő

diverzitású társadalomra reflektálnak.” (Donelson, Kenneth L. – Nilsen, Alleen Pace (2004): Literature for today's young adults. 7. kiad. Pearson/Allyn and Bacon, Boston. p. 200.)

IFJÚSÁGI IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: klasszikus és/vagy kortárs ifjúsági, valamint YA (young adult) regények/regényrészletek olvasásával ismerje meg a műfaj jellemzőit;

K: ismerje fel az olvasott művek alapvető tartalmi és művészi sajátosságait;

KC (1.3.2.1)

K: értelmezze a szövegben felmerülő erkölcsi kérdéseket;

KC (5.3.5.3 | 1.2.2.2 | 3.1.1.1 | 2.2.3.1 | 2.2.1.1)

K: ismerje fel, hogy a szórakoztató irodalom és a szépirodalom közötti határ néha elmosódik;

V: ismerkedjen az olvasott ifjúsági regények filmes és/vagy színházi adaptációival.

KC (1.3.1.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri az ifjúsági irodalom fogalmát;

» állást foglal a művekben felvetődő erkölcsi vagy egyéb kérdésekről, és azokat a mai világra vonatkoztatja;

» bemutat egy szabadon választott ifjúsági regényt, kifejti róla a véleményét, azt megindokolja.

FOGALMAK

◦ ifjúsági regény ◦ YA irodalom ◦ kortárs irodalom

A KLASSZIKUS ÉS KORTÁRS KRIMI

CÉLOK

A diák:

K: klasszikus és kortárs bűnügyi regények/regényrészletek olvasásával ismerje meg a műfaj jellemzőit;

KC (1.3.2.1)

K: azonosítsa a feszültségkeltés eszközeit, fogja fel a szereplők lélektani motivációját és a szereplők rendszerét;

KC (3.1.1.1)

K: értelmezze a szövegben felmerülő erkölcsi kérdéseket;

KC (2.2.1.1 | 1.2.2.2)

K: foglaljon állást a művekben felvetődő erkölcsi kérdésekről;

KC (1.2.2.2 | 2.2.3.1 | 5.3.5.3)

V: ismerkedjen az olvasott regények filmes és/vagy színházi adaptációival.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a krimi fogalmát, a műfaj világirodalmi képviselőit;
- » ismeri a műfaj alapvető tartalmi és szerkezeti sajátosságait;
- » állást foglal a művekben felvetődő erkölcsi vagy egyéb kérdésekről, és azokat a mai világra vonatkoztatja;
- » bemutat egy szabadon választott bűnügyi regényt, érti az ok-okozati viszonyokat, a szereplők rendszerét és motivációit;
- » kifejti véleményét az olvasott regényről, és megindokolja azt.

FOGALMAK

◦ krimi ◦ bűnügyi regény ◦ detektívregény

SCI-FI, FANTASY ÉS DISZTÓPIA

CÉLOK

A diák:

K: klasszikus és kortárs sci-fi, fantasy és disztopikus regények/regényrészletek olvasásával ismerje meg a műfaj jellemzőit;

KC (1.3.2.1)

K: a disztopikus alkotásokban fogja fel a felvetett társadalmi problémákat;

KC (1.2.2.2 | 1.2.5.1 | 2.2.1.1)

K: ismerje fel bennük a szatirikus vagy ironikus ábrázolásmódot;

K: ismerje fel, hogy a szórakoztató irodalom és a szépirodalom közötti határ néha elmosódik;

V: ismerkedjen az olvasott regények filmes adaptációival.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a sci-fi, a fantasy és a disztópia fogalmát;

» ismeri a műfajok egy-egy világirodalmi képviselőjét, illetve reprezentatív művét;

» érti és értelmezi a megjelenített disztópiát;

» **bemutat egy szabadon választott disztopikus regényt, feltárja a benne felvetett társadalmi problémákat, és állást foglal azokkal kapcsolatban;**

» kifejti véleményét az olvasott regényről, azt megindokolja.

FOGALMAK

◦ fantasy ◦ sci-fi ◦ disztópia ◦ antiutópia

KORTÁRS ALTERNATÍV LÍRAI SZÖVEGEK ÉS SZÍNHÁZI FOGLALKOZÁSOK

CÉLOK

A diák:

K: nyerjen ízelítőt a napjainkban élő alternatív irodalmi és előadói műfajokról (slam poetry, rap- és más dalszövegek, performansz);

KC (1.3.1.1 | 3.2.1.2)

K: ismerje fel az adott műfajok összetett voltát;

KC (5.3.5.3)

K: értse és értelmezze a szövegek jelentésének és üzenetének együttesét;

K: vegyen részt (e-)színházpedagógiai foglalkozáson, értelmezze a műben ábrázolt emberi/társadalmi kérdéseket;

KC (1.3.2.1 | 4.2.1.1)

V: *egyedül vagy osztálytársaival próbálja ki magát valamely megismert műfajban.*

KC (1.3.1.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a slam poetry és a dalszöveg fogalmát;

» értelmez egy dalszöveget;

» *előad egy általa választott műfajban valamit, illetve részt vesz közösen készített produkcióban.*

FOGALMAK

◦ slam poetry ◦ dalszöveg ◦ performansz ◦ alternatív formák ◦ rap ◦ színházpedagógia

BEVEZETÉS AZ IRODALOMBA

NEZNANNI TIP TEME

A TÉMA LEÍRÁSA

Az irodalmi művekkel való kapcsolatba lépéshez és az irodalomórákon való aktív részvételhez a diákoknak el kell sajátítaniuk azt az eszköz- és fogalomtárat, amelynek segítségével szuverénül, megfelelő kifejezőkészséget használva értelmezik és elemzik a tárgyalandó műveket. Megbízható ismeretekkel kell rendelkezniük a műnemekről, a már megismert műfajokról, amit a gimnáziumi irodalomtanítás során tovább bővítenek. A témának érzékenyítő célja is van: a diákokban erősíteni kívánja befogadói magatartásuk azon értelmezését, hogy a befogadás folyamatában a befogadó a műalkotással saját élményeként találkozik, és ebből kifolyólag ahány befogadó, annyi befogadási és értelmezési lehetőség van. A téma keretében a diákok különböző szövegek találkozásával és átjárhatóságával is foglalkoznak.

BEVEZETÉS AZ IRODALOMBA

CÉLOK

A diák:

K: hangolódjon rá az irodalmi szövegek befogadására;

K: sajátítsa el az irodalmi szövegek értelmezéséhez szükséges irodalmi fogalmakat;

KC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

K: a valóság-imagináció-fikció fogalmakat megértve tudja érzékelni a szövegek művészi hatását és fő sajátosságait;

KC (1.3.2.1)

K: a szerző-mű-befogadó fogalmakat értelmezve fejlessze a befogadói készséget;

V: ismerje fel és értse meg a szövegköziség (intertextus) fogalmának mibenlétét.

KC (5.1.2.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri az irodalmi szövegek elemzéséhez szükséges irodalmi fogalmakat;

» érti a valóság-imagináció-fikció közötti különbséget;

- » érti, hogy minden egyes irodalmi mű fikció;
- » megérti, hogy a befogadó által válik a mű irodalmi alkotássá;
- » érti, hogy az irodalomban a szövegköziség művészi eljárás;
- » *megérti, hogy különböző kultúrák, korok és szerzők szövegei hatással vannak egymásra.*

FOGALMAK

- művészet ◦ valóság ◦ imagináció ◦ fikció ◦ szerző ◦ mű ◦ befogadó ◦ műnem ◦ műfaj
- elbeszélő/narrátor ◦ lírai én ◦ szövegköziség

RÉGI KOROK IRODALMA

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A téma az európai kultúra alapjairól nyújt kultúrtörténeti és irodalmi alapismereteket. Ismerteti az antik irodalom történelmi, szellemi és művészeti környezetét, a Biblia kultúrtörténeti jelentőségét és a középkor irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét, valamint a magyar írásbeliség kezdeteit. A diákok a téma tárgyalása során ismerkednek a műnemek és a műfajok világával, valamint a tárgyalt korszakok fontosabb képviselőinek reprezentatív műveivel. Betekintést nyernek a homéroszi eposzok világába, a görög színhátszás kezdeteibe, továbbá ismerkednek a görög dráma és színház kialakulásával, jellemzőivel. Szophoklész Antigoné c. tragédiájának elemzése és értelmezése során fejlesztik az erkölcsi ítéletalkotás képességét. A Bibliából kijelölt szemelvények elemzése különböző magatartásformákkal kapcsolatos állásfoglalásra nyújt számukra lehetőséget. A középkori irodalom keretében az Isteni színjátékról mint a középkor enciklopédiájáról tanulnak. A témakör a magyar nyelvemlékek megismerésével zárul.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A diákok betekintést nyernek a régi korok irodalmába, képesek lesznek azt térben és időben elhelyezni. Irodalmi műveket vagy műrészleteket olvasnak és értelmeznek, kifejezik a velük kapcsolatos benyomásaikat, értelmezik a kulcsfontosságú kérdéseket, elemzésük/értelmezésük során alkalmazzák az irodalmi fogalmakat. Állást foglalnak az alkotásokban felmerülő kérdésekkel és problémákkal kapcsolatban, azokat összehasonlítják napjaink emberének életével, magatartásformáival és értékrendjével.

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Homérosz: Odüsszeia (részlet)
- » Szapphó: Afroditéhoz vagy Anakreón: Gyűlölöm vagy Bortal
- » Szophoklész: Antigoné (HO)
- » Horatius: Licinius Murénához vagy más
- » Vergilius: IX. ecloga vagy más
- » Biblia - Jónás könyve, A tékozló fiú története
- » Dante Alighieri: Isteni színjáték (részlet: Paolo és Francesca története)
- » Halotti beszéd és könyörgés
- » Ómagyar Mária-siralom

KC (1.3.1.1) KC (1.3.2.1) KC (1.3.3.1) KC (1.3.4.2) KC (1.3.5.1) KC (3.1.1.1) KC (3.1.2.1) KC (3.3.4.2) KC (4.1.1.1) KC (4.5.2.1) KC (5.3.5.3)

ANTIK IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: helyezze el időben és térben az antikvitás világát;

KC (3.1.4.1)

K: ismerje az európai mitológia legalább egy fontos történetét;

K: ismerje a trójai mondakört és annak szerepét az eposzirodalom kialakulásában;

K: Homérosz Odüsszeia c. műve részletének megismerésével nyerjen betekintést az antik eposzok világába;

KC (3.1.3.1)

V: legalább egy vers olvasásával nyerjen betekintést a görög lírába;

K: ismerje a görög dráma és színház kialakulását, valamint jellemzőit;

K: Szophoklész Antigoné című drámáját elemezve és értelmezve ismerje meg a tragédia fontosabb elemeit, és foglaljon állást a drámában felmerülő erkölcsi kérdésekben;

KC (3.3.5.3)

K: Vergilius és Horatius egy-egy verse kapcsán ismerje meg az ekloga és az óda műfaját;

V: tudatosítsa az antik irodalom hatását a későbbi korok világ- és magyar irodalmára.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» el tudja helyezni térben és időben az antik irodalmat;

» ismeri a politeista istenfelfogást;

» ismeri az eposz jellemzőit, a kijelölt eposzrészletet értelmezve és elemezve azonosítja azokat;

» ismeri a görög dráma kialakulását és jellemzőit;

» ismeri a tragédia műfaji jellemzőit;

» az Antigoné c. drámát értelmezve és elemezve azonosítja a tragédia fontosabb elemeit;

» állást foglal a drámában felmerülő erkölcsi kérdésekben;

» ismeri az ekloga műfaját.

FOGALMAK

◦ mítosz ◦ mitológia ◦ politeizmus ◦ trójai mondakör ◦ eposz ◦ görög színház ◦ dráma ◦ tragédia ◦ thébai mondakör ◦ ekloga

BIBLIA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a Biblia szerkezetét, valamint vallási, irodalmi és etikai jelentőségét;

KC (3.1.4.1)

K: elemezze és értelmezze a Jónás könyve c. bibliai történetet, értelmezze a profécia-szerepet;

KC (3.3.5.3 | 3.1.3.3)

V: elemezze és értelmezze *A tékozló fiú története c. parabolát, foglaljon állást a megjelenített magatartásformák kapcsán;*

KC (1.2.2.2)

V: tudatosítsa a Biblia hatását a későbbi korok világ- és magyar irodalmára.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a Biblia szerkezetét;

» bemutatja a Biblia vallási, irodalmi és etikai jelentőségét;

» elemzi és értelmezi a Jónás könyve c. bibliai történetet;

» elemzi és értelmezi *A tékozló fiú története c. parabolát, állást foglal a megjelenített magatartásformákkal kapcsolatban.*

FOGALMAK

- Biblia ◦ bibliai műfajok ◦ Ószövetség ◦ Újszövetség ◦ Jónás próféta ◦ próféta ◦ parabola/példázat
- evangélium

A KÖZÉPKOR IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a középkor világképét és szellemi környezetét;

KC (3.1.4.1)

K: ismerje az egyházi és a világi irodalom lényeges jellemzőit;

K: egy részlet elemzése és értelmezése kapcsán ismerje meg nagy vonalakban Dante Isteni színjáték c. művét, a középkori ember világképét, és vonatkoztassa azt a jelenkorra;

KC (3.3.1.1)

K: ismerje a magyar szórvány- és szövegemlékeket (A tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom);

V: tudatosítsa a középkori irodalom hatását a későbbi korok világ- és magyar irodalmára.

KC (3.3.5.3)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a középkor világképét és szellemi környezetét;

» ismeri az egyházi és világi irodalom jellemzőit;

» ismeri az Isteni színjátékot, elemzi és értelmezi a tárgyalt részletet;

» különbséget tesz a szórvány- és a szövegemlékek közt;

» ismeri a legfontosabb magyar nyelvemlékeket.

FOGALMAK

◦ a középkor világképe ◦ egyházi irodalom ◦ világi irodalom ◦ nyelvemlék ◦ szórványemlék ◦ szövegemlék

A RENESZÁNSZTÓL A FELVILÁGOSODÁSIG

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A témakör a reneszánsz kialakulásáról, a humanista értékrendről, a barokk és a felvilágosodás korszakának jellemzőiről, jelentősebb szerzőiről és alkotásairól nyújt ismereteket. A 14. században Európa legfejlettebb központjaiban az írástudó polgári rétegből kialakult egy világi értelmiségi réteg. Új emberszemlélet született, amelyet a kor alkotói új és hagyományos műfajokban mutattak be. Petrarca, Boccaccio és Shakespeare művei a reneszánsz ember gondolkodását tükrözik. Ekkor kezdett el kibontakozni a magyar irodalom is. A még latinul író Janus Pannonius a humanista értékrend képviselője, a magyarul író Balassi Bálint pedig a reneszánsz ember életérzését tárja az olvasó elé. A barokk szellemiségében alkotó Zrínyi Miklós az eposzában megteremtette a magyarokat erkölcsi győzelem felé vezető heroikus hőst. Molière napjainkban is gyakran játszott művei a szereplők viszonyrendszerén keresztül korunk emberének is tükröt tartanak. A felvilágosodás a 18. század meghatározó filozófiai, esztétikai eszmerendszere, amelynek legfőbb gondolata, hogy az ember eredendően jó, tanítással, neveléssel pedig még tökéletesíthető. Az előző korokkal ellentétben már nincs egy minden művészeti ágat meghatározó korstílus, hanem több irányzat él egymás mellett: a rokokó, a szentimentalizmus és a klasszicizmus. A korszak szerzői közül Goethe, Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel művei kerülnek tárgyalásra.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A diákok betekintést nyernek a reneszánsz, a humanizmus, a barokk és a felvilágosodás irodalmába. Reprezentatív irodalmi műveket vagy művészleteket olvasnak, értelmeznek, kifejezik a tárgyalt művekkel kapcsolatos benyomásaikat, elemzik és értelmezik a kulcsfontosságú kérdéseket, elemzésük/értelmezésük során alkalmazzák az irodalmi fogalmakat. Az alkotásokban felmerülő kérdésekkel és problémákkal kapcsolatban állást foglalnak, azokat összehasonlítják napjaink emberének életével, magatartásformáival és értékrendjével.

Olvasásra javasolt szövegek:

- » F. Petrarca: Ti szerencsés füvek, boldog virágok
- » G. Boccaccio: Dekameron (A sólyom feláldozásának története)
- » W. Shakespeare: Romeo és Júlia (HO)
- » Janus Pannonius: Búcsú Váradtól
- » Balassi Bálint: Hogy Júliára találá...

- » Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (részletek)
- » J. B. P. Molière: Tartuffe
- » J. W. Goethe: Faust (részlet)
- » Csokonai Vitéz Mihály: Az estve, A Reményhez
- » Berzsenyi Dániel: A közelítő tél

A RENESZÁNSZ IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a reneszánsz irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

KC (4.1.1.1 | 3.1.4.1)

V: *nyerjen betekintést a reneszánsz lírába, ismerje meg a szonett műfaját;*

K: *nyerjen betekintést a reneszánsz epikába, ismerje meg a novella műfaji jellemzőit és a reneszánsz értékrendet;*

K: *Shakespeare Romeo és Júlia c. műve alapján nyerjen betekintést az angol reneszánsz drámába, foglaljon állást a drámában felmerülő kérdésekben;*

KC (3.3.1.2 | 3.3.5.1)

V: *ismerje a magyarországi humanizmus és reformáció jelentőségét;*

V: *verselemzés kapcsán ismerje meg a latin nyelvű magyar líra humanista értékrendjét;*

K: *verselemzés kapcsán tárja fel a magyar nyelvű líra reneszánsz vonásait.*

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » **ismeri a reneszánsz irodalmának jellemzőit;**
- » **ismeri az itáliai reneszánsz képviselőit és jellemző műfajait;**
- » **elemzi és értelmezi Petrarca egy szonettjét;**
- » **elemzi és értelmezi Boccaccio Dekameron c. művének egyik novelláját;**

- » elemzi és értelmezi Shakespeare Romeo és Júlia c. drámáját, állást foglal a benne felmerülő kérdésekben;
- » ismeri a magyar irodalom kialakulását;
- » Janus Pannonius Búcsú Váradtól c. versében feltárja a költő humanista értékrendjét;
- » Balassi Bálint Hogy Júliára talál... c. versében feltárja a reneszánsz vonásokat.

FOGALMAK

◦ reneszánsz ◦ humanizmus ◦ reformáció ◦ szonett ◦ novella ◦ reneszánsz értékrend ◦ humanista értékrend ◦ angol reneszánsz dráma ◦ szerelmi líra

A BAROKK IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a barokk irodalmának történelmi, művészeti és szellemi környezetét;

KC (4.1.1.1 | 3.1.4.1)

V: *Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem c. műve részleteinek olvasása és elemzése során ismerje meg a barokk eposz jellemzőit.*

KC (3.3.5.3)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» bemutatja a barokk irodalmának történelmi és szellemi környezetét;

» értelmezi Zrínyi eposzának üzenetét.

FOGALMAK

◦ barokk ◦ ellenreformáció ◦ barokk eposz ◦ heroizálás ◦ Krisztus katonája ◦ erkölcsi győzelem

A FRANCIA KLASSZICISTA DRÁMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a francia klasszicista dráma, illetve komédia műfaji jellemzőit;

KC (4.1.1.1)

V: Molière *Tartuffe c. drámájának* olvasása során tárja fel a drámai viszonyrendszert és a motivációkat, foglaljon állást a felmerülő kérdésekben.

KC (3.3.1.2)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a francia klasszicista dráma, illetve komédia jellemzőit;

» Molière *Tartuffe c. drámájában* feltárja a drámai viszonyrendszert és a motivációkat, állást foglal az álszenteskedéssel kapcsolatban.

FOGALMAK

◦ francia klasszicista dráma ◦ komédia ◦ komikum ◦ értékkonfliktus

A FELVILÁGOSODÁS IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a felvilágosodás irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

KC (3.1.4.1 | 4.1.1.1)

V: nyerjen betekintést a német klasszikába, Goethe Faust c. drámai költeményének részletei alapján ismerje meg a fausti embert;

KC (3.1.2.3)

K: ismerje a magyar felvilágosodás irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

K: verselemzés során nyerjen betekintést Csokonai Vitéz Mihály költészetébe;

K: verselemzés során nyerjen betekintést Berzsenyi Dániel költészetébe.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a felvilágosodás történelmi és szellemi hátterét;

» ismeri a német klasszika jellemzőit;

» ismeri és értékeli a fausti embert;

» bemutatja a magyar felvilágosodás jellemzőit;

» ismeri Csokonai Vitéz Mihály gondolati és szerelmi lírájának jellemzőit, értelmezi Az estve és A Reményhez c. verset;

» ismeri Berzsenyi Dániel költészetének jellemzőit, értelmezi A közelítő tél c. verset.

FOGALMAK

- felvilágosodás ◦ klasszicizmus ◦ szentimentalizmus ◦ enciklopédia ◦ német klasszika ◦ drámai költemény
- fausti ember ◦ gondolati óda ◦ létösszegző vers ◦ közösségi óda ◦ elégia

A ROMANTIKÁTÓL A REALIZMUSIG

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A romantika stílusirányzata a 18. század végén jelent meg az angol és a német irodalomban, a 19. század során pedig egész Európában elterjedt. Ebben a korszakban a valóság ábrázolása másodlagossá vált, az alkotást létrehozó művész személye, egyénisége lett a legfontosabb. A realizmus a 19. században, a romantikával párhuzamosan bontakozott ki, de nagyrészt a romantika törekvéseivel szemben határozta meg magát. Célja a valósághű ábrázolásmód, a társadalmi valóság teljes körű és részletes ábrázolása volt, az írók a jellem alapos megformálását tűzték ki célul. A téma tárgyalása során a diákok megismerkednek a nyugat-európai, az orosz és a magyar romantika, valamint realizmus képviselőivel, jellemző műfajaival, stílusjegyeivel és alapkérdéseivel, külön hangsúlyt téve a regényirodalom és drámairodalom fejlődésére.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A diákok betekintést nyernek a romantika és a realizmus irodalmába. Reprezentatív világirodalmi és magyar irodalmi műveket, illetve műrészleteket olvasnak, értelmeznek, reagálnak rájuk, kifejezik a tárgyalt művekkel kapcsolatos benyomásaikat, elemzik és értelmezik a kulcsfontosságú kérdéseket, elemzésük/értelmezésük során alkalmazzák az irodalmi fogalmakat. Állást foglalnak az alkotásokban felmerülő kérdésekben és problémákban, azokat összehasonlítják napjaink emberének életével, magatartásformáival és értékrendjével.

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Alekszandr Szergejevics Puskin: Anyegin (HO)
- » Madách Imre: Az ember tragédiája (részletek)
- » Kölcsey Ferenc: Himnusz
- » Vörösmarty Mihály: Szózat
- » Petőfi Sándor: Egy gondolat bánt engemet *vagy* A XIX. század költői *vagy* Nemzeti dal, Szeptember végén
- » Arany János: Ágnes asszony
- » Jókai Mór: Az arany ember (részlet)
- » Stendhal: Vörös és fekete (részlet) *vagy* Balzac: Goriot apó (részlet) *vagy* Flaubert: Bovaryné (részlet)
- » N. V. Gogol: A köpönyeg (részletek)
- » F. M. Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés (részlet)

» Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása *vagy* Az a fekete folt

» A. P. Csehov: Sirály (HO) *vagy* Henrik Ibsen: Babaszoba (HO)

SZEMELVÉNYEK AZ EURÓPAI ROMANTIKA IRODALMÁBÓL

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a romantika irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

KC (3.1.4.1 | 4.1.1.1)

V: *nyerjen betekintést az európai romantikába;*

K: ismerje Puskin Anyegin c. művét, foglaljon állást a verses regényben felmerülő kérdésekben.

KC (3.3.1.2)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a romantika irodalmának jellemzőit, stílusjegyeit és új műfajait;

» Puskin Anyegin c. verses regényét elemezve azonosítja a romantika irodalmának főbb jegyeit, és állást foglal a felmerülő kérdésekben;

» ismeri a verses regény műfaját.

FOGALMAK

◦ romantika ◦ verses regény ◦ stílusjegyek

A MAGYAR ROMANTIKA IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a magyar romantika történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

KC (4.1.1.1 | 3.1.4.1)

V: elemezze és értelmezze Madách Imre *Az ember tragédiája* című művének gondolatvilágát;

KC (4.1.1.1 | 3.1.4.1)

K: ismerje Kölcsey Ferenc és Vörösmarty Mihály egy-egy nemzeti jelentőségű költeményét;

K: Petőfi Sándor egy-egy reprezentatív verse alapján nyerjen betekintést a költő forradalmi és hitvesi lírájába;

K: nyerjen betekintést Arany János balladaköltészetébe és lírájába;

K: részlet olvasása által nyerjen betekintést Jókai Mór regényirodalmába.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a magyar romantika történelmi és szellemi környezetét;

» elemzi és értelmezi Madách Imre *Az ember tragédiája* című művének gondolatvilágát;

» elemzi és értelmezi Kölcsey Ferenc *Himnusz* és Vörösmarty Mihály *Szózat c. költeményét*, összehasonlítja azokat;

» elemzi és értelmezi Petőfi Sándor egy forradalmi és egy szerelmi költeményét;

» elemzi és értelmezi Arany János *Ágnes asszony* című balladáját és egy lírai alkotását;

» ismeri Jókai Mór műveinek főbb stílusjegyeit.

FOGALMAK

- reformkor ◦ romantika ◦ nemzeti dráma ◦ nemzeti himnusz ◦ közösségi óda ◦ forradalmi költészet
- hitvesi líra ◦ elbeszélő költemény ◦ drámai költemény

A REALIZMUS IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a korszak irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezetét;

KC (4.1.1.1 | 3.1.4.1)

K: ismerje a romantika és a realizmus viszonyát;

K: Stendhal, Balzac vagy Flaubert egy regényének a részleteit olvasva nyerjen betekintést a francia realizmus jellemzőibe;

KC (3.1.5.1 | 5.1.4.1)

K: Gogol elbeszélését olvasva nyerjen betekintést a csinovnyikok ábrázolásmódjába;

KC (3.3.5.1)

K: részleteket olvasva ismerje meg Dosztojevszkij polifonikus regényét;

KC (3.1.2.2)

K: egy drámaiatlan drámát elolvasva nyerjen betekintést Csehov vagy Ibsen színműveibe;

K: Mikszáth Kálmán egy elbeszélését elemezve ismerje meg a mikszáthi elbeszélés jellemzőit.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a realizmus és a naturalizmus történelmi és szellemi környezetét;
- » **elemzi és értelmezi Stendhal Vörös és fekete vagy Balzac Goriot apó vagy Flaubert Bovaryné c. regényének alapkérdéseit**, kifejti véleményét a felvetett kérdésekről;
- » **elemzi és értelmezi Gogol A köpönyeg c. elbeszélését**, állást foglal a csinovnyikok helyzetével kapcsolatban;
- » Dosztojevszkij Bűn és bűnhődés c. regényének részletei alapján értékeli a regényben megjelenített embertípusok által képviselt értékrendet;
- » **elemzi és értelmezi Csehov Sirály vagy Ibsen Babaszoba c. drámáját**, állást foglal a műben felvetett kérdésekben;
- » ismeri a mikszáthi elbeszélés jellemzőit, a Bede Anna tartozása vagy Az a fekete folt c. elbeszélést elemezve és értelmezve ismerteti azokat.

FOGALMAK

◦ realizmus ◦ naturalizmus ◦ lélektani regény ◦ csinovnyik ◦ groteszk ◦ polifonikus regény ◦ drámaiatlan
dráma ◦ mikszáthi elbeszélésmód

SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A téma reprezentatív műveken keresztül ad áttekintést a 20. század világirodalmának főbb irányairól a modernizmustól a posztmodernig. A korszak nem mutat egységes képet. Benne a korstílusok és a kifejezőmódok eltérései révén különböző irányzatok és poétikák figyelhetők meg. A korszakra a korstílusok párhuzamossága, egymásra épülése és időben is elhúzódó lépcsőzetessége jellemző. A század irodalmi tendenciájának sajátossága, hogy összekötő elemként a humor, az irónia, az abszurd, a tragikum, a nyelvi játékok és a példázatoság a különböző műalkotásokban számos ponton mutatnak hasonlóságot. A téma azokat a kanonikus műveket helyezi előtérbe, amelyek nagy hatással voltak a 20. és a 21. század magyar irodalmának alakulástörténetére.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A téma a 20. század történelmi, erkölcsi, filozófiai kérdésfelvetéseinek, konfliktusainak megértését tárgyalja szövegek, illetve szövegrészletek alapján. Törekszik az irodalomtörténeti folytonosság (motívumok párbeszéde) megértésére, a műelemzési készségek fejlesztésére, a saját vélemények előadásának, érvekkel történő elfogadtatásának gyakorlására, valamint az empátiás képesség és a morális érzékenység fejlesztésére. Thomas Stearns Eliot műve kapcsán a késő modernség jellegzetes líraváltozatának megismerésén, a klasszikus hagyományok újszerű aktualizálásának felismerésén, valamint az elemzési és szövegalkotási készségek fejlesztésén van a hangsúly. Franz Kafka regénye és a Thomas Mann-i prózavilág megismerése által a diákok fejlesztik műelemzési készségeiket, aktualizálják irodalmi és történelmi ismereteiket (realizmus, elbeszélés, családregény, abszurd, a kaffai átváltozás létszemlélete). Gabriel Garcia Márquez és Bohumil Hrabal regényei lehetőséget teremtenek a stílusjegyek, látásmódok, témák, történeti és kulturális kontextusok megvitatására. A 20. századi dráma kapcsán az eltérő szereplői vélemények, nézőpontok ütköztetése kerül középpontba.

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Thomas Stearns Eliot: A háromkirályok utazása (részlet)
- » Franz Kafka: Az átváltozás *vagy* Albert Camus: Az idegen (részlet)
- » Thomas Mann: Tonio Kröger (részlet) *vagy* Mario és a varázsló (részlet)
- » Gabriel García Márquez: Száz év magány (részlet)
- » Bohumil Hrabal: Sörgyári capriccio (HO)

SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a 20. század kulturális életének szellemi és művészeti környezetét;

K: nyerjen betekintést a világirodalom modernista lírájába;

K: nyerjen betekintést a világirodalom modernista epikájába;

KC (1.2.2.2 | 3.1.1.1)

K: nyerjen betekintést a posztmodern világirodalomba;

KC (1.3.2.1)

V: tudatosítsa a kor világirodalmának hatását a 20. század magyar irodalmára;

V: írjon műelemző iskolai irodalmi esszét a téma valamely regénye alapján.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a 20. század világirodalmának művelődéstörténeti hátterét;

» T. S. Eliot egy versét elemezve azonosítja a modernista líra sajátosságait;

» Franz Kafka Az átváltozás c. művét vagy Albert Camus Az idegen c. művének részletét elemezve feltárja a példázat, az abszurd és a groteszk művészi erejét;

» Thomas Mann Tonio Kröger vagy Mario és a varázsló c. regénye fejezetében azonosítja a modern próza jellegzetességeit;

» Gabriel Garcia Márquez Száz év magány című regénye részletében azonosítja a mágikus realizmus stílusjegyeit;

» Bohumil Hrabal Sörgyári capriccio c. regényében azonosítja a posztmodern regény sajátosságait;

» műelemző iskolai irodalmi esszét ír.

FOGALMAK

◦ modernista líra ◦ modernista próza ◦ modern dráma ◦ posztmodern próza ◦ humor ◦ irónia ◦ abszurd
◦ groteszk ◦ mágikus irodalom

A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR IRODALMA

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A 19. század végének és a 20. század elejének európai kulturális irodalmi irányzatai, amelyeket összefoglalóan klasszikus modernségnek és avantgárdnak nevezünk, nagy hatással voltak a 20. század eleji új magyar írói és költői nemzedékre. Ezek az alkotók a korszak legnagyobb hatású művészeti, szellemi fóruma, a Nyugat című folyóirat köré csoportosultak. Közülük a legjelentősebbek: a lírikus Ady Endre, a lírában és a prózai műfajokban egyaránt otthonosan mozgó Kosztolányi Dezső és Babits Mihály, valamint a realista próza mestere, Móricz Zsigmond. A témakör a Nyugat első nemzedékének meghatározó műveivel és a második nemzedék legnagyobb alkotójának, József Attilának a munkásságával foglalkozik. Kronológiailag ide tartozna Radnóti Miklós életműve is, de a versek témájából és recepciójából kifolyólag a háború utáni korszakhoz illik inkább.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A 20. század elején fellépett egy európai tájékozódású művelt írói kör, amely 1908-ban útjára indította a kor irodalomtörténetileg legnagyobb hatású művészeti-szellemi fórumát, a Nyugat c. folyóiratot (1908–1941). A századelő legjelentősebb, legnagyobb hatású alkotói ehhez a folyóirathoz kötődtek. Ez a kör honosította meg az 1870-es években Nyugat-Európában kibontakozó klasszikus modernséget. A kor magyar művészei ugyan némi késéssel, de nem kisebb esztétikai értéket teremtve alkottak a szecesszió, a szimbolizmus, az impresszionizmus és a realizmus stílusirányzataiban. A téma mindezzel a szellemi, kulturális és irodalmi háttérrel foglalkozik, azaz a Nyugat és a modernizmus történelmi, eszmetörténeti háttérével, valamint az avantgárd irányzataival (expresszionizmus, futurizmus, dadaizmus, szürrealizmus, konstruktivizmus, kubizmus stb.).

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Ady Endre: Új versek, Góg és Magóg fia vagyok én, Új vizeken járok, A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, Héja-nász az avaron, Őrizem a szemed, A Sion-hegy alatt, Az Úr érkezése
- » Babits Mihály: Esti kérdés, Jobb és bal, Ősz és tavasz közt, Jónás könyve
- » Kosztolányi Dezső: A szegény kisgyermek panaszai, Mint aki a sínek közé esett, Boldog, szomorú dal, Őszi reggeli, Halotti beszéd, Hajnali részegség
- » József Attila: Nem én kiáltok, Tiszta szívvel, Medáliák, Holt vidék, Téli éjszaka, Reménytelenül, Óda, Flóra, A Dunánál, Kései sirató, Tudod, hogy nincs bocsánat
- » Kosztolányi Dezső: Édes Anna (HO)

» Móricz Zsigmond: Tragédia vagy Barbárok, Úri muri vagy Rokonok

A NYUGAT ÉS SZELLEMI KÖRE

CÉLOK

A diák:

K: ismerje meg a századforduló magyar kulturális életének szellemi, művészeti környezetét és műhelyeit;

KC (1.3.2.1)

K: ismerje meg a századelő szellemi életét formáló eszméket;

V: *a Nyugat három nemzedékén keresztül ismerje fel az irodalom folytonosságát és változó jellegét.*

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a Nyugat című folyóirat létrejöttének művelődéstörténeti hátterét;
- » képes áttekintést adni a kor jelentős eszmei irányzatairól;
- » ismeri a Nyugat célkitűzéseit, valamint jelentőségét a magyar irodalom alakulásában;
- » ismeri a Nyugat három nemzedékének lényeges irodalomtörténeti jellemzőit.

FOGALMAK

◦ Nyugat ◦ írói nemzedék ◦ klasszikus modernség ◦ avantgárd

PRÓZAI MŰVEK A NYUGATBAN

CÉLOK

A diák:

K: Kosztolányi Dezső Édes Anna c. regényében tárja fel és értelmezze a társadalmi és lélektani elemeket;

KC (1.2.2.2 | 3.1.1.1 | 2.2.3.1)

K: ismerje és értelmezze az Édes Anna c. regény keretes szerkezetét; jellemezze a szereplőket, és indokolja cselekvéseik motivációit;

K: foglaljon állást az Édes Anna c. regényben felmerülő erkölcsi dilemmákkal kapcsolatban, álláspontját érveléssel támassza alá;

KC (3.1.5.1)

V: írjon rövidebb értekező esszét a regényről, hasonlítsa össze a belőle készült filmmel;

K: ismerje Móricz Zsigmond történetelvű és folyamatos idővezetésű elbeszélésmódját;

KC (1.3.2.1)

K: ismerje és értelmezze Móricz sajátos parasztábrázolását;

KC (2.1.2.1)

K: Móricz egy regényének részlete alapján nyerjen betekintést az író társadalmi regényeinek anekdotikus jellegébe;

K: aktualizálja a regény társadalmi problémafelvetését a mai kor viszonylatában;

KC (2.3.3.1)

V: Móricz egy novellája vagy regényrészlete alapján írjon rövid drámajelenetet.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» Kosztolányi Dezső Édes Anna c. regényében értelmezi a megjelenített társadalmi és lélektani kérdéseket;

» jellemzi a szereplőket, és indokolja cselekvéseik motivációit;

» állást foglal a regényben megjelenített magatartásformákról;

» rövidebb esszét ír a regényről, összehasonlítja a belőle készült filmalkotással;

» ismeri Móricz történetelvű elbeszélésmódjának sajátosságait és sajátos parasztábrázolását;

» értékeli a Móricz-regényben megjelenített társadalmi viszonyokat és jelenségeket;

» aktualizálja a felvetett jelenségeket a mai kor viszonylatában;

» szövegrészlet alapján rövid drámajelenetet ír.

FOGALMAK

◦ naturalizmus ◦ történetelvűség ◦ folyamatos idővezetés ◦ társadalmi regény ◦ dzsentr

LÍRAI MŰVEK A NYUGATBAN

CÉLOK

A diák:

K: ismerje Ady Endre szimbolista látásmódját;

KC (1.3.2.1)

K: Ady költészete által értse meg a váteszszerep lényegét;

KC (2.2.3.1)

K: ismerje és értelmezze Ady látomásszerű költészetét;

K: ismerje Ady szerelmi lírájának jellemzőit;

V: ismerje Ady magyarságverseinek lényegét, aktualizálja a kérdést;

K: tudatosítsa Ady hatását a magyar irodalomtörténetben;

K: ismerje Babits Mihály filozófiai lírájának lényegét;

K: értse meg Babits Mihály Jónás könyve c. művének jelentésrétegeit;

KC (1.3.2.1)

V: ismerje fel az elbeszélő költemény és a bibliai szöveg narrációjának fontos mozzanatait;

K: ismerje fel a Jónás könyve c. műben a szövegköziség (intertextus) jelenlétét és művészi erejét;

K: Kosztolányi Dezső egy lírai művén keresztül ismerje meg a gondolati költemény sajátosságait;

K: Kosztolányi lírája által ismerje meg a lírai én és a modern ember léttapasztalata közötti hasonlóságot;

K: ismerje a nyugatos modernség, az újnépesség, az avantgárd és a pszichoanalízis szerepét József Attila lírájának kialakulásában;

K: ismerje József Attila szerelmi költészetének sajátosságait;

KC (1.3.2.1)

K: ismerje József Attila gondolati lírájának jellemzőit;

KC (3.1.4.1)

V: írjon műelemző vagy témakifejtő iskolai irodalmi esszét a témakör valamely műve vagy témája alapján.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» felismeri és értelmezi Ady költészetének szimbolista stílusjegyeit;

» megérti és értelmezi Ady látomásszerű költészetének lényegét;

- » azonosítja a különbségeket a Léda- és a Csinszka-versek között;
- » ismeri Ady magyarságverseinek lényegét, tudja azt a mai korra vonatkoztatni;
- » Babits Mihály lírájában feltárja és értelmezi a számvetés, az évszaktoposz, a küldetés és az erkölcs motívumait;
- » a Jónás könyve c. műben megérti a költő prófétai szerepvállalásának lényegét, és azonosítja a bibliai szövegből átvett jelöletlen idézeteket és motívumokat;
- » értelmezi és aktualizálja az elmúlással való szembenézés gondolatát Kosztolányi lírájában;
- » Kosztolányi lírája által ismeri a modernség általános léttapasztalatát;
- » értelmezi Kosztolányi „homo aestheticus” költői felfogását;
- » azonosítja a lírai hagyományok ötvözetét József Attila költészetében;
- » feltárja és értelmezi a szerelmi líra intim beszédmódját József Attila költészetében;
- » ismeri és értelmezi József Attila metaforákkal átszőtt gondolati líráját;
- » műelemző vagy témakifejtő iskolai irodalmi esszét ír.

FOGALMAK

- szimbolista látásmód
- vateszszerep
- Léda-versek
- Csinszka-versek
- filozófiai líra
- bibliai szöveghagyomány
- szövegköziség/intertextus
- parafrázis
- önvallomás
- létértelmező vers
- gondolati líra
- létösszegző vers
- pszichoanalízis

A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMA

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A téma három nagy fejezetében a trauma és irodalom, a századközép irodalma és a (poszt)modern irodalom jelenik meg. A holokauszttema emlékirat-irodalma (lágérirodalom) a visszaemlékezés, az emlékkörzés, a kordokumentum művészi artikulációja. A századközép magyar irodalmának legfőbb poétikai eljárása a példázatosság és a korkritika. A századvég a posztmodern irodalom és az új nyelvi magatartás irodalmának prózapoétikáját tárgyalja. A több mint fél évszázadot felölelő, nagyon különböző irodalmi alkotások megismerése által a diákok felismerik az irodalom folytonosságát, változó jellegét és kiemelkedő esztétikai értékét.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

A téma Radnóti Miklós verseivel indul, amelyek témájukból és recepciójukból kifolyólag kaptak benne helyet. A magyar irodalmat 1945-től az 1970-es évekig a kulturális veszteség, a cenzúra, a szocialista realizmus, a szocialista kultúrpolitika, a kisebbségi irodalom, a „fényes szelek nemzedéke” jellemezte. A téma lényege a század irodalmi törekvéseinek, sajátosságainak, írói-költői csoportjainak megismerése, valamint a választott 20. századi szerzők esztétikailag magas szintű műveinek megismerése, értelmezése. Annak a felismerése, hogy az írói-költői felelősség, szociális-társadalmi együttérzés, világnézet, egyéni látásmód és kapcsolódás a hagyományhoz változatos módon, műfajban és tematikában szólalhat meg. A téma érinti a 20. század utolsó harmadának magyar epikájában végbement sokrétű, korszakváltó jelentőségű folyamatait, amelyeket az irodalomtörténet összefoglaló néven posztmodern prózaforulatnak nevez.

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraítélt!, Hetedik ecloga, Erőltetett menet, Razglednicák, Nem tudhatom, Tétova óda, Levél a hitveshez
- » Kertész Imre: Sorstalanság (HO)
- » Déry Tibor: Szerelem
- » Örkény István: Tóték (részlet)
- » Nagy László: Ki viszi át a szerelmet
- » Nemes Nagy Ágnes: Között, Fák, Félelem
- » Márai Sándor: Szindbád hazamegy, Halotti beszéd

- » Szabó Magda: Az ajtó (HO)
- » Nádas Péter: Egy családtregény vége (részlet)
- » Esterházy Péter: Függetlenség

TRAUMA ÉS IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a kor világképét és szellemi környezetét;

KC (1.3.2.1)

K: ismerje Radnóti Miklós költészetének főbb sajátosságait, főképpen az utolsó pályaszakasz motívumait, ismerje fel a vergiliusi és a modern eklogák közti párhuzamokat;

K: Kertész Imre Sorstalanság című regénye kapcsán nyerjen betekintést a holokauszt prózairodalmába, foglaljon állást a regény kapcsán felvetődő kérdésekben;

KC (1.2.2.1 | 3.1.1.1 | 2.1.1.1)

K: írjon összehasonlító esszét a Sorstalanság című regényről és egy szabadon választott hasonló témájú világirodalmi műről;

KC (2.1.2.1)

K: Déry Tibor Szerelem című novellája kapcsán ismerje meg a példázatosság poétikai formáját;

V: írjon elemző-értékelő iskolai irodalmi esszét Déry Tibor Szerelem című novellájának részlete alapján;

V: a kor egy fontos színműve kapcsán ismerje meg a groteszk esztétikai minőségét és látásmódját.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a kor világképét és szellemi környezetét;

» Radnóti verseiben feltárja és értelmezi a humánus és az emlékezés motívumait, felismeri a vergiliusi és a modern eklogák formai és tartalmi hasonlóságait;

» a Kertész-regényben felismeri a valóság és a fikció összemosódását, értékeket és attitűdöket alakít ki a regényben ábrázolt események kapcsán;

» összehasonlító esszét ír a Sorstalanság című regényről és egy szabadon választott hasonló témájú világirodalmi műről;

- » Déry Tibor Szerelem című novellájában értelmezi a példázatosság művészi formáját és a humanisztikus értékek világát;
- » *Déry Tibor Szerelem című novellájának részlete alapján elemző-értékelő iskolai irodalmi esszét ír;*
- » Örkény István Tóték című drámájának részletét elemezve értelmezi a groteszk művészi erejét, látásmódjának újszerűségét.

FOGALMAK

- holokausztirodalom
- lágerirodalom
- emlékezet

A SZÁZADKÖZÉP MAGYAR IRODALMA

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a századközép magyar kulturális terének átalakulását;

K: ismerje a korszak költészetének poétikai jellemzőit;

K: ismerje a líranyelv stilisztikai-formai jellegzetességeit és a tárgyias líra megújító elemeit;

K: a prózai szövegekben fogja fel a regényidő, a regénytér és a narráció művészi erejét;

K: ismerje a prózavilág többretegű motívumait és jelképiségét;

K: ismerje a lélektani regény és az emlékiratpróza sajátosságait;

KC (2.1.3.1)

K: ismerje és tudja értelmezni az emigrációs irodalom lényegét;

V: egy általa választott szövegrészlet alapján írjon forgatókönyvet;

KC (1.3.4.1 | 1.3.4.2)

V: írjon rövidebb esszét Szabó Magda *Az ajtó c. regénye és a belőle készült film összehasonlító elemzése* kapcsán.

KC (1.3.4.1 | 5.1.2.1)

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a korszak irodalmi, kulturális és történelmi változásainak főbb jellegzetességeit;

» Nagy László *Ki viszi át a szerelmet c.* versét elemezve felismeri a lírai én szerepének mitikussá növelését és a hosszúvers modern lírai formáját;

» Nemes Nagy Ágnes egy versét elemezve azonosítja a tárgyias líra látványelemeit;

» Márai Sándor *Szindbád hazamegy c.* novellájában és Szabó Magda *Az ajtó c.* regényében felismeri az önreflektív és önelemző narrációt, a fiktív és a reális helyszín határainak összemosódását, valamint a belső és a külső regényidő fontosságát;

» *Az ajtó* című regényben azonosítja és értelmezi a lélektani regény ismertetőjegyeit;

» a *Halotti beszéd* című költemény alapján ismerteti az emigrációs irodalom lényegét;

» egy általa választott szövegrészlet alapján (pl. *Az ajtó: Emerenc és a kutya*) forgatókönyvrészletet ír;

» összehasonlító esszét ír *Az ajtó c. regényről és a belőle készült filmről.*

FOGALMAK

◦ tárgyas költészet ◦ hosszúvers ◦ mitikus lírai én ◦ jelképiség ◦ önreflektív és önelemző narráció ◦ lélektani regény ◦ emlékiratpróza

A (POSZT)MODERN MAGYAR IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: ismerje az 1970-es évek végén zajló poétikai fordulatot;

K: ismerje a posztmodern irodalom stílusjegyeit;

KC (1.3.2.1)

K: ismerje fel az önreflexió és az intertextualitás művészi erejét, valamint az ironikus-parodisztikus látásmód fontosságát;

KC (1.3.3.1)

V: írjon értekező iskolai irodalmi esszét a témakör valamely regényéről.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» ismeri a megújuló próza és költészet sajátosságait;

» ismeri a posztmodern irodalom stílusjegyeit;

» Nádas Péter Egy családragény vége c. regényének részleteit elemezve azonosítja a történeti és a mitikus réteg összefüggéseit;

» Esterházy Péter Fügő c. regényét elemezve azonosítja a posztmodern jegyeket;

» értekező iskolai irodalmi esszét ír.

FOGALMAK

◦ poétikai megújulás ◦ fragmentum ◦ nyelvi játék ◦ önreflexió ◦ ironikus-parodisztikus látásmód

HATÁRON TÚLI MAGYAR IRODALOM

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

Az első világháborút követő békeszerződés következtében a magyar irodalom művelőinek egy része Magyarország határain kívül rekedt és alkotott. Ezáltal a magyar irodalomnak több központja lett; megkülönböztetünk erdélyi, felvidéki, vajdasági, kárpátaljai, muravidéki, nyugati és emigráns magyar irodalmat. Az 1989-től zajló közép-európai politikai változások új korszakot nyitottak, s lehetővé tették a határon túli irodalom intézményeinek megújulását. A korábban élesen elválasztó határok jelentősége megszűnt, a határon túli magyar irodalom újra az egyetemes magyar irodalom szerves része lett, és azóta is az. Ebben a témában néhány jelentős határon túli szerzővel és azok munkásságával ismerkedhetnek meg a diákok.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Tolnai Ottó: Mi volt kérded a legszebb Dániában
- » Gion Nándor: A kárókatona még nem jöttek vissza (részlet), Latroknak is játszott (részlet)
- » Kányádi Sándor: Halottak napja Bécsben, Valaki jár a fák hegyén
- » Sütő András: Advent a Hargitán
- » Kovács András Ferenc: Szénaillat, Erdélyi töredék
- » Grendel Lajos: Einstein harangjai (részlet), Nálunk, New Hontban
- » A muravidéki irodalom jeles képviselőinek művei

HATÁRON TÚLI MAGYAR IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a „határon túli” irodalmak kialakulását;

KC (1.3.2.1)

V: néhány határon túli szerző műve által ismerje meg a határon túli irodalom jellemzőit, fontosságát és értékét;

K: ismerjen néhány muravidéki magyar irodalmi alkotást.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a határon túli irodalom alakulástörténetét;
- » *egyetemes magyar vonatkozásban is fontos határon túli irodalmi alkotás(ok) révén ismeri a határon túli magyar irodalom etikai és esztétikai dimenzióját;*
- » ismer néhány alapvető muravidéki magyar irodalmi alkotást.

FOGALMAK

- határon túli irodalom
- regionális irodalom
- kisebbségi lét(értelemezés)
- identitásképző erő

KORTÁRS MAGYAR IRODALOM

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

A kortárs magyar irodalom a magyar irodalom legújabb korszakát jelenti. A mai/élő szöveg ismerős világszemlélete és nyelvhasználata által kapu lehet az irodalom nagyobb mértékű megkedveléséhez. A kortárs szövegek olvasási és értelmezési keretek megteremtésével fokozzák a diákok olvasási kedvét, segítségükkel a klasszikus szövegeket is jobban megérthetik, hiszen új értelmezést adnak azoknak, mivel a szövegek kulturális összefüggésekben léteznek. Fontos, hogy ezek az élő, érthető szövegek is részei legyenek az oktatásnak, kitágítva az irodalom befogadásának szemléleti keretét. Az ajánlott irodalmi művek a kortárs magyar irodalom reprezentatív szövegei, és a tanárok tájékozottsága, esztétikai ízlése határozza meg, melyekre esik a választás.

A TÉMA KIEGÉSZÍTŐ MAGYARÁZATA

»Mi a helyzet a kortárs irodalom oktatásával – szerintem. Nem vagyok szakember, nem értek hozzá, egyszerűen érdekel, ugyanis érdekelt, érintett, ezért tehát elfogult, az viszont lehet, hogy vagyok: előre bejelentem elfogultságomat. Nem lesz szüksége *erre a magyarra* egy tizenennyolc év körüli, normális, az átlagosnál biztos magasabb intelligenciájú, érzelmileg átlagosan kondicionált magyar embernek, ez minimum érdekes, nem? Épp kiejti az életéből *a magyar* (irodalma)t.

És azzal együtt engem. Kihagyja, mert kihagyták belőle. Kihagytak belőle.

Szükség, így tudja ez a csinos kis hidrogénezett bomba, igen, de miért tudja így? *Kitől* tudja, miért a kihagyás, mi a jóisten történik ezzel a súlyos és fontos tantárggyal, a legsúly- és fontosabbal? Mi lesz ebből, mitől lett ez, satöbbi, volna még pár retorikus kérdésem. Az oktatás a kulcs.«

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ebz55ch>)

Olvasásra javasolt szövegek:

- » Tóth Krisztina: Vonalkód (Langyos tej című novella)
- » Garaczi László: Pompásan buszozunk! (HO)
- » Kukorelly Endre: Rom. A szovjetónió története (részlet), 1956, Vojtina-redivivus
- » Darvasi László: Szerezni egy nőt (részlet)
- » Parti Nagy Lajos: A büfti gének (részlet), Kispárizs, A fagyott kutya lába, A hullámzó Balaton
- » Závada Péter: (Akkezdet Phiai) slam poetry
- » Spiró György: Prah

KORTÁRS MAGYAR IRODALOM

CÉLOK

A diák:

K: ismerje a magyar irodalom alakulását a rendszerváltás után;

KC (1.3.2.1)

K: az önéletrajzi és a történelmi regényen keresztül ismerje meg a kortárs próza megújulását;

KC (2.1.1.1)

K: ismerje a kortárs költészet különböző beszédmódjait;

K: ismerje a kortárs magyar drámairodalom jellemzőit;

KC (2.2.1.1)

K: műfordítások révén ismerje meg a magyar–szlovén és a szlovén–magyar irodalmi kapcsolatokat.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

- » ismeri a magyar irodalom alakulását a rendszerváltás után;
- » ismeri a kortárs próza, líra és dráma főbb jellemzőit;
- » vannak ismeretei a szlovén és a magyar irodalom kapcsolatáról.

FOGALMAK

◦ kortárs magyar irodalom ◦ önreflexió ◦ fiktív önéletrajz ◦ szabadvers ◦ slam poetry

SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN

KÖTELEZŐ

A TÉMA LEÍRÁSA

Az anyanyelvi nevelés kiemelt célja a diákok szóbeli és írásbeli szövegalkotási képességének fejlesztése. A hagyományos gimnáziumi irodalomtanításban a szóbeli megnyilvánulás – az ismeretanyag mennyisége miatt – a vártnál talán kisebb mértékben volt jelen. Tantervünk – a tanítási tartalmak csökkentésével párhuzamosan – szakítani próbál ezzel a beidegződéssel, így a drámapedagógiai technikákat, a kutatómunkát és a projekt munkát (is) szorgalmazva, a diákok ezekkel kapcsolatos szóbeli és írásbeli megnyilvánulásait is fontosnak tartja.

A diákok fokozatosan, apróbb lépésekben megtanulnak irodalmi esszét írni, amely a szövegalkotás legmagasabb fokát képviseli, és amelyhez valamennyi taxonómiai szinthez tartozó művelet elvégzésének képessége szükséges. Az esszén kívül a diákok irodalmi szövegekhez kapcsolódva pl. leírásokat, jellemzéseket és különböző kreatív írásműveket is létrehozhatnak, továbbá nem művészi szövegeket alkotnak. A téma céljai nem tömbösítve valósulnak meg, hanem az egyes irodalomtörténeti témakörökbe ágyazódva.

SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN

CÉLOK

A diák:

K: vegyen részt az olvasott szövegekről, azok adaptációjáról szóló beszélgetésekben, kooperatív munkaformákban és drámajátékokban, törekedve az erőszakmentes kommunikációra;

KC (1.1.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.3.1 | 2.1.2.1)

K: tudja szóban és írásban összefoglalni a befogadott irodalmi szöveg (vagy adaptációja) tartalmát, tudja megfogalmazni a művel kapcsolatos benyomásait, meghatározni a témát, hangulatot;

K: mutassa be a helyszínt, jellemezze és csoportosítsa a szereplőket, vizsgálja meg cselekvéseik motivációit;

K: foglaljon állást a megjelenített erkölcsi és egyéb kérdésekkel kapcsolatban, fejlesztve a másság iránti elfogadását;

KC (3.3.4.3)

K: tudja szóban és írásban aktualizálni a művekben felvetődő erkölcsi és egyéb kérdéseket;

KC (1.3.3.1)

K: szóbeli és írásbeli véleménykifejtésében és állásfoglalásában tudjon érveket és ellenérveket használni;

V: tudja a szöveg szóbeli és írásbeli értelmezésében és elemzésében alkalmazni a más tantárgyaknál (művészettörténet, zene, történelem, pszichológia stb.) szerzett ismereteit;

KC (1.3.2.1)

K: műértelmező tevékenysége során alkalmazza a megfelelő irodalmi fogalmakat, helyezze el a szöveget a szerzői életműben és irodalomtörténeti korszakban;

K: tudjon két irodalmi szöveget formai és tartalmi sajátosságai alapján összevetni;

KC (1.1.1.1)

K: ismerje az iskolai irodalmi esszé fajtáit és azok formai, valamint tartalmi követelményeit, azoknak eleget téve fejlessze az esszéírás képességét;

KC (1.1.1.1 | 1.3.4.1 | 2.2.2.1 | 2.2.1.1)

K: készítsen kreatív írásművet az adott szöveghez kapcsolódóan, pl. nezőpontváltással való elbeszélés, fiktív napló, levél, interjú írása stb.;

KC (1.3.3.1)

K: írásművéhez, szóbeli feleletéhez és kiselőadásához készítsen vázlatot/felelettervet;

KC (5.1.2.1 | 5.1.2.2)

K: ügyeljen a szöveg nyelvi megformálására, a pontos és megfelelő szóhasználatra, a helyesírásra és a helyesrejtésre;

KC (1.1.1.1)

K: értékelje saját és társai szövegét, kézikönyvek segítségével javítsa ki a hibáit;

KC (1.1.5.1 | 5.1.4.1)

K: számítógépes alkalmazások segítségével szerkessze meg és mutassa be az írásművét;

KC (4.1.3.1)

V: vegyen részt hagyományos vagy digitális iskolaújság szerkesztésében;

KC (4.3.1.1 | 1.2.3.1)

K: tudjon kiselőadást készíteni egy vagy több irodalmi műről, szerzőről, témáról, irodalmi kérdéskörrel;

K: tudjon ismert irodalmi szöveget szövegűen és kifejezően felolvasni, memoriterek (verseket, prózai szövegeket) megtanulni és kifejezően előadni.

KÖVETELMÉNYEK

A diák:

» részt vesz az olvasott szövegekről, azok adaptációiról szóló beszélgetésekben, kooperatív munkaformákban és drámajátékokban;

- » szóban és írásban összefoglalja irodalmi szöveg (vagy adaptációja) tartalmát, megfogalmazza a benyomásait, meghatározza a témát, a hangulatot;
- » bemutatja a helyszínt, jellemzi és csoportosítja a szereplőket, megvizsgálja cselekvéseik motivációit;
- » szóban és írásban kritikusan értékeli a szöveget/az adaptációt, kifejti saját véleményét a szöveg egészéről és egyes elemeiről, állást foglal a megjelenített erkölcsi és egyéb kérdésekkel kapcsolatban;
- » aktualizálja a művekben megjelenített erkölcsi és egyéb kérdéseket;
- » szóbeli és írásbeli véleménykifejtésében és állásfoglalásában érveket és ellenérveket használ;
- » az értelmezésben és elemzésben alkalmazza a más tantárgyaknál (művészettörténet, zene, történelem, pszichológia stb.) szerzett ismereteit;
- » műértelmező tevékenysége során alkalmazza a megfelelő irodalmi fogalmakat, a szöveget elhelyezi a szerzői életműben és irodalomtörténeti korszakban;
- » összevet két irodalmi szöveget formai és tartalmi sajátosságai alapján;
- » ismeri az iskolai irodalmi esszé fajtáit, az esszéírás során eleget tesz azok formai és tartalmi követelményeinek;
- » kreatív írásművet készít az adott szöveghez kapcsolódóan;
- » írásművéhez, szóbeli feleletéhez és kiselőadásához vázlatot készít;
- » ügyel a szöveg nyelvi megformálására, a pontos és megfelelő szóhasználatra, a helyesírásra és a helyesejtésre;
- » értékeli saját és társai szövegét, kézikönyvek segítségével kijavítja a hibáit;
- » számítógépes alkalmazások segítségével megszerkeszti és bemutatja az írásművét;
- » részt vesz hagyományos vagy digitális iskolaújság szerkesztésében;
- » kiselőadást készít egy vagy több irodalmi műről, szerzőről, témáról, irodalmi kérdéskörrel;
- » szöveghűen és kifejezően felolvas ismert irodalmi szöveget, megtanul és kifejezően előad memoriterek (verseket, prózai szövegeket).

FOGALMAK

- irodalmi szöveg ◦ adaptáció ◦ tartalom ◦ téma ◦ hangulat ◦ cselekmény ◦ jellemzés ◦ műértelmezés
- műelemzés ◦ iskolai irodalmi esszé ◦ véleménykifejtés ◦ állásfoglalás ◦ érv ◦ ellenérv ◦ értékelés
- aktualizálás ◦ reflektálás ◦ kreatív írás ◦ vázlat ◦ kiselőadás ◦ memoriter ◦ szereplő ◦ nézőpontváltás

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK FEJEZETENKÉNT

NYELV ÉS TÁRSADALOM

EMBER ÉS NYELV

Kiss, J. (1995) Társadalom és nyelvhasználat – Szociolingvisztikai alapfogalmak. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

A NYELVVÁLTOZATOK

Parapatics, A. (2020). A magyar nyelv regionalitása és a köznevelés. Tények, problémák, javaslatok – Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 209. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

KOMMUNIKÁCIÓ

KOMMUNIKÁCIÓ, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA

Nagy-Varga, Z. (2021). Kommunikációfejlesztés középiskolás diákok körében. Akadémiai Kiadó.
<https://doi.org/10.1556/9789634547167>.

A SZÖVEGEK VILÁGA

SZÖVEGTAN

Szikszainé N., I. (2007) Magyar stilisztika. Budapest. Osiris Kiadó.

Laczkó, K. (2010) Adalékok a szövegtan tanításához. Anyanyelv-pedagógia. XVII. évf. (4.)
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/d88m9v3>

A NYELVI SZINTEK GRAMMATIKÁJA

HANGTAN ÉS ALAKTAN

Kozmács, I. (2008) Ismeretek a nyelvről – nyelvészeti alapismeretek. Segédanyag a Bevezetés a nyelvészetbe című kurzushoz. Konstatin Filozófus Egyetem, Nyitra.

Kertész, Zs. (2007) Nyelvtan 1. Tanári útmutató. Hangok és hangtani jelenségek. Sulinova KHT. Budapest.

Imrényi, A. (2022) Az iskolai mondatelemzés: hogyan tovább? Anyanyelv-pedagógia XV. évf. (3)
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3npmxjv>

NYELVROKONSÁG ÉS NYELVTÖRTÉNET

NYELVTÖRTÉNET

Nádasdy, Á. (2020) Milyen nyelv a magyar? Corvina Kiadó. Budapest.

HELYESÍRÁS ÉS HELYESEJTÉS

HELYESÍRÁS

A magyar helyesírás szabályai – Új magyar helyesírás – 12. kiadás. (2021) Akadémiai Kiadó. Budapest.

Laczkó, K., Mártonfi, A. (szerk.) (2025) Osiris Helyesírás – új kiadás. Osiris Kiadó. Budapest

HELYESEJTÉS

Hernádi, S. (2006) Beszédművelés. Osiris Kiadó. Budapest.

Thoroczkay, M. (2013) Beszédtechnikai gyakorlókönyv. Holnap Kiadó. Budapest.

Montágh, I. (2019) Tiszta beszéd. Holnap Kiadó. Budapest.

FORRÁS- ÉS ESZKÖZHASZNÁLAT

KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

Szűts, Z. (2020) A digitális pedagógia elmélete. Akadémiai Kiadó. Budapest

<https://doi.org/10.1556/9789634545859>

Gonda, Zs. (2019) A digitális szövegek olvasása és megértése In: Antalné Sz. Á. (et al) A szövegértés mint tanulási képesség fejlesztése. ELTE: Budapest. 134–160. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/22m4ssu>

AZ IRODALOM HATÁRTERÜLETEI

IFJÚSÁGI IRODALOM

Arató L. (2016) Védőbeszéd a ponyvairodalom mellett. Könyv és Nevelés. 2016/2.

Donelson, Kenneth L. – Nilsen, Alleen Pace (2004). Literature for today's young adults. 7. kiad. Pearson/Allyn and Bacon, Boston. p. 200.

László H., Písnjak M. (2012) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Szakközépiskola. Szakiskolát kiegészítő szakközépiskolai program. ZRSŠ. Ljubljana <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxqebbc>

László, H., Písnjak, M. (2012) Kétnyelvű szakiskolai programok. Magyar mint anyanyelv. Tanterv. ZRSŠ Ljubljana.

A KLASSZIKUS ÉS KORTÁRS KRIMI

Arató L. (2016) Védőbeszéd a ponyvairodalom mellett. Könyv és nevelés. 2016/2.

Donelson, Kenneth L. – Nilsen, Alleen Pace (2004). Literature for today's young adults. 7. kiad. Pearson/Allyn and Bacon, Boston. p. 200.

László H., Pisnjak M. (2012) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Szakközépiskola. Szakiskolát kiegészítő szakközépiskolai program. ZRSŠ. Ljubljana <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxqebbc>

László, H., Pisnjak, M. (2012) Kétnyelvű szakiskolai programok. Magyar mint anyanyelv. Tanterv. ZRSŠ Ljubljana.

SCI-FI, FANTASY ÉS DISZTÓPIA

Arató L. (2016) Védőbeszéd a ponyvairadalom mellett. Könyv és nevelés. 2016/2.

Donelson, Kenneth L. – Nilsen, Alleen Pace (2004). Literature for today's young adults. 7. kiad. Pearson/Allyn and Bacon, Boston. p. 200.

László H., Pisnjak M. (2012) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Szakközépiskola. Szakiskolát kiegészítő szakközépiskolai program. ZRSŠ. Ljubljana <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxqebbc>

László, H., Pisnjak, M. (2012) Kétnyelvű szakiskolai programok. Magyar mint anyanyelv. Tanterv. ZRSŠ Ljubljana.

RÉGI KOROK IRODALMA

ANTIK IRODALOM

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

BIBLIA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A KÖZÉPKOR IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A RENESZÁNSZTÓL A FELVILÁGOSODÁSIG

A RENESZÁNSZ IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A BAROKK IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A FRANCIA KLASSZICISTA DRÁMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A FELVILÁGOSODÁS IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A ROMANTIKÁTÓL A REALIZMUSIG**SZEMELVÉNYEK AZ EURÓPAI ROMANTIKA IRODALMÁBÓL**

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A MAGYAR ROMANTIKA IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A REALIZMUS IRODALMA

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL

Irodalom 12. OH-MIR12TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

SZEMELVÉNYEK A 20. SZÁZAD VILÁGIRODALMÁBÓL

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR IRODALMA

Irodalom 11. OH-MIR11TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

Irodalom 12. OH-MIR12TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

A NYUGAT ÉS SZELLEMI KÖRE

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

PRÓZAI MŰVEK A NYUGATBAN

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

LÍRAI MŰVEK A NYUGATBAN

László, H., Pisnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK MAGYAR IRODALMA

TRAUMA ÉS IRODALOM

Irodalom 12. OH-MIR12TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

A SZÁZADKÖZÉP MAGYAR IRODALMA

László, H., Písnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

Irodalom 12. OH-MIR12TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

HATÁRON TÚLI MAGYAR IRODALOM

Irodalom 12. OH-MIR12TA. Tanmenetjavaslat. Oktatási Hivatal.

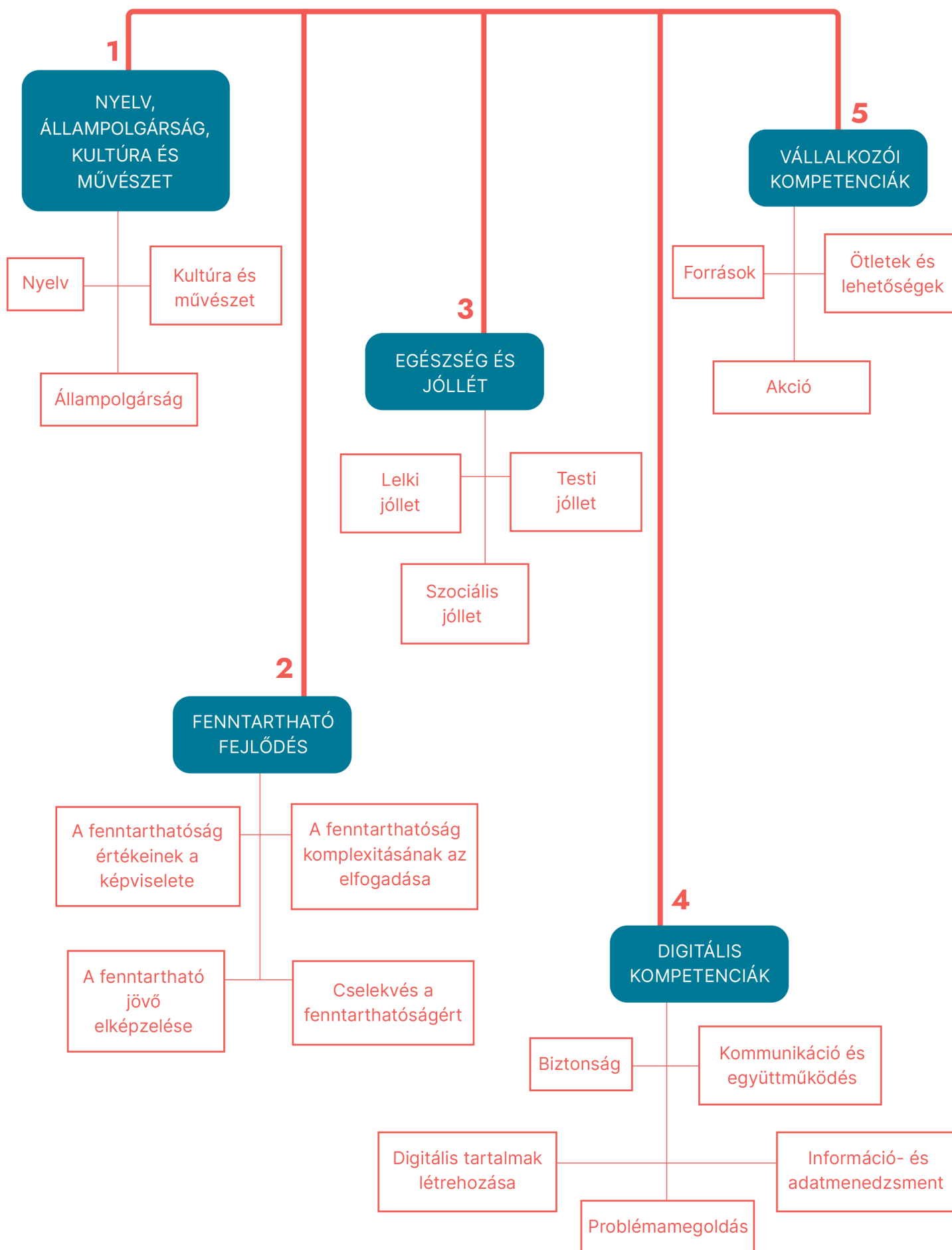
SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN

SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI SZÖVEGALKOTÁS IRODALMI SZÖVEGEK MENTÉN

László, H., Písnjak, M., Forgács, A., Horvat, L. (2008) Magyar nyelv mint anyanyelv tanterv. Gimnázium. Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, Ministrstvo za šolstvo in šport. ZRSŠ. Ljubljana.

MELLÉKLETEK

A KÖZÖS CÉLOK TERÜLETEINEK KULCSCELJAI

1 /// NYELV, ÁLLAMPOLGÁRSÁG, KULTÚRA ÉS MŰVÉSZET

KÖZÖS CÉLOK ÉS A TANTERVEKBE VALÓ BEÉPÍTÉSÜK

C. KIADVÁNY NYOMÁN WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 NYELV

1.1.1 Szakszövegek	1.1.1.1 Fejlessze a különböző szövegtípusokban (dolgozat, poszter, összefoglaló, leírás, beszélgetés stb.) való kifejezőkészségét az egyes tantárgyaknál.
1.1.2 Szaknyelv	1.1.2.1 Legyen tisztában azzal, hogy az egyes tantárgy tartalmának az elsajátítása egyben a tantárgy szaknyelvi terminológiájának az elsajátítását is jelenti, azaz a nyelv tanulását a fogalmak és a logikai összefüggések szintjén. 1.1.2.2 Fejezze ki magát a tantárgy megfelelő terminológiájának a használatával, ügyelve a szaknyelvhasználat megfelelő szóbeli és írásbeli szintjére.
1.1.3 A nyelv mint rendszer univerzális leírása	1.1.3.1 Minden tantárgynál legyen tisztában a nyelvek közötti hasonlóságokkal és különbségekkel, ezt vegye figyelembe az idegen nyelvű anyagok, a fordítóprogramok, a nagy nyelvi modellek, az automatikusan lefordított weboldalak stb. használatakor is. 1.1.3.2 Fogja fel, hogy a különböző nyelveket hasonló módon írhatjuk le; ezért a tanítási nyelvi órákon szerzett ismereteket alkalmazza az idegennyelv-oktatásban, és fordítva: legyen képes összehasonlítani a tanult nyelveket, és azonosítani a köztük lévő hasonlóságokat és különbségeket.
1.1.4 Az olvasás fontosságának a tudatosítása	1.1.4.1 Minden tantárgynál rendszeresen olvasson, változatos olvasmányokat válasszon, azokat értse meg, alaposan elemezze, és kritikusan értékelje.
1.1.5 A nyelv és az erőszakmentes kommunikáció	1.1.5.1 A kommunikációs készségeit erőszakmentes kommunikációban fejlessze.

1.2 ÁLLAMPOLGÁRSÁG

1.2.1 Az emberi jogoknak és kötelességeknek az állampolgári etika alapvető értékeként és alapjaként való ismerete és elfogadása	1.2.1.1 Az emberi jogokat közös európai és alkotmányosan meghatározott értéként és etikai keretként ismerje fel, értse meg és fogadja el. 1.2.1.2 Fogja fel, hogy az emberi jogok egyetemesek és feltétel nélküliek, továbbá azt, hogy a szabadság és az egyenlőség értékeit érvényesítik. 1.2.1.3 Fogja fel és fogadja el, hogy a jogok létezésének feltétele, hogy tiszteletben tartsuk mások egyenlő jogainak az egyéni kötelezettségét. 1.2.1.4 Fogja fel és fogadja el, hogy mások egyenlő jogai tiszteletben tartásának a kötelessége önmagában véve kötelesség (nem csupán egyéni érdekből származó jog). 1.2.1.5 Az emberi jogokat és kötelességeket úgy értelmezze és fogadja el, mint az emberi méltóság, a méltányosság, az igazság, a törvényesség, a tulajdon, a megkülönböztetésmentesség és a tolerancia tiszteletben tartásának az értékein alapuló valamennyi állampolgár számára közös alapvető etikai (erkölcsi) normát.
1.2.2 Etikai reflexió	1.2.2.1 Ismerje fel, hogy vannak olyan erkölcsi kérdések, amelyekre nincsenek előre adott, mindenki által elfogadott válaszok. 1.2.2.2 Fejlessze az erkölcsi kérdések iránti érzékenységet, a másokkal való gondolkodás képességét azokról.
1.2.3 Együttműködés másokkal a közösségben és a közösségért	1.2.3.1 Működjön együtt másokkal a közös cél érdekében, tegyen és valósítson meg olyan javaslatokat, amelyek minőségi változást hoznak a közösségekben. 1.2.3.2 Saját tevékenykedése során tudatosítsa a demokratikus közösségről való gondoskodás fontosságát, valamint a közösséghez való tartozás jelentőségét saját és mások jóléte érdekében.
1.2.4 Aktív állampolgárság és politikai szerepvállalás	1.2.4.1 A politikának a kihívások közös kezelésében, jóllétünk biztosításában, a kompromisszumkeresésben és a konfliktuskezelésben betöltött pozitív jelentőségét felismerve, ismerje meg a demokratikus politikai szerepvállalás különböző formáit, és kapcsolódjon be az emberek életét befolyásoló politikai folyamatokba.
1.2.5 A kritikus gondolkodáshoz, az aktív állampolgársághoz szükséges tudás	1.2.5.1 Az egyes tantárgyaknál szerzett tudását alkalmazva váljék kritikus és aktív állampolgárrá.

1.3 KULTÚRA ÉS MŰVÉSZET

1.3.1 A kultúra és a művészet befogadása, megélése és értékelése	1.3.1.1 Ösztönösen vagy tudatosan (egyénileg és csoportosan) teremtsen kapcsolatot a kultúrával, a művészettel, a művészi élménnyel és az alkotás folyamatával, felismerve ennél saját megélését, beleélve magát mások tapasztalataiba.
1.3.2 Ismerkedés a kultúrával és a művészettel	1.3.2.1 Ismerkedjen a kultúrával és a művészettel, a művészeti műfajokkal és kifejezőeszközökkel történelmi és kulturális kontextusban.
1.3.3 Önkifejezés a művészetben és a művészetet keresztül	1.3.3.1 Legyen érdeklődő, kutassa az anyagokat és a művészi nyelveket, fejezze ki magát azok segítségével, fejlessze képzelőerejét, mélyítse el és bővítsen ismereteket, nem művészeti területeken is.
1.3.4 Az alkotói folyamat, valamint a kulturális és művészeti eredmények élvezete	1.3.4.1 Lelje örömet az alkotási folyamatban, tudjon örülni saját és mások eredményeinek. 1.3.4.2 Biztonságos, nyitott és támogató tanulási környezetben szabadon fejezze ki kívánságait, valósítsa meg kreatív ötleteit.
1.3.5 Megélem a kultúrát és a művészetet	1.3.5.1 Ápolja értéként a kultúrát és a művészeteket, mind az otthoni, mind az iskolai környezetben, járuljon hozzá az iskola kulturális központként való fejlődéséhez, a kulturális és társadalmi környezetbe való integrációjához.

2 /// FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS

KÖZÖS CÉLOK ÉS A TANTERVEKBE VALÓ BEÉPÍTÉSÜK

C. KIADVÁNY NYOMÁN WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 A FENNTARTHATÓSÁG ÉRTÉKEINEK A KÉPVISELETE

2.1.1 A fenntarthatóság értékelése	2.1.1.1 Kritikusan értékelje saját és a társadalom értékeinek a fenntarthatósághoz való viszonyát, jelenlegi képességeire és társadalmi helyzetére való tekintettel.
2.1.2 A méltányosság támogatása	2.1.2.1 Tevékenykedése során tartsa tiszteltben a méltányosságot, az egyenlőség és az együttérzés etikai elveit.
2.1.3 A természet népszerűsítése	2.1.3.1 A természeti rendszerekhez való felelős hozzáállását alapozza azok összetettségének, valamint a természeti és társadalmi rendszerek kapcsolatainak a megértésére.

2.2 A FENNTARTHATÓSÁG KOMPLEXITÁSÁNAK AZ ELFOGADÁSA

2.2.1 Rendszerszintű gondolkodás	2.2.1.1 A kiválasztott problémát holisztikusan közelítse meg, figyelembe véve a környezeti, gazdasági és társadalmi szempontok összefüggéseit. 2.2.1.2 Ítéltse meg az egyén és a társadalmi csoportok társadalombeli működésének, valamint a társadalom helyi, regionális, nemzeti és globális szintű működésének a rövid és hosszú távú hatásait.
2.2.2 Kritikai gondolkodás	2.2.2.1 A természeti környezet, az élőlények, valamint a társadalom szempontjából kritikusan ítélje meg a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos információkat, nézeteket és igényeket, figyelembe véve a személyes, társadalmi és kulturális háttér eredményezte különböző nézőpontokat.
2.2.3 A probléma megfogalmazása	2.2.3.1 A probléma megfogalmazásakor vegye figyelembe a probléma jellemzőit (egyértelműség, meghatározottság szempontjából) és a megoldás jellemzőit (meghatározottság, rendszerszintűség szempontjából), valamint a résztvevők bevonását.

2.3 A FENNTARTHATÓ JÖVŐ ELKÉPZELÉSE

2.3.1 Műveltség a jövőért	2.3.1.1 Ismeretei, a tudományos megállapítások és a fenntarthatósági értékek alapján értse meg és értékelje a lehetséges, valószínűsíthető és elvárt fenntartható jövőképeket (forgatókönyveket). 2.3.1.2 Értékelje az elvárt fenntartható jövő eléréséhez szükséges intézkedéseket.
2.3.2 Rugalmasság	2.3.2.1 A fenntartható jövőre törekedve vállaljon kockázatokat, a bizonytalanságok ellenére is tudjon alkalmazkodni, cselekvései során hozzon fenntartható döntéseket.
2.3.3 Kutatói szemléletmód	2.3.3.1 Komplex fenntarthatósági problémák tervezése és megoldása során alkalmazza és integrálja a különböző tudományágak ismereteit és módszereit, javasoljon kreatív és innovatív ötleteket és megoldásokat.

2.4 CSELEKVÉS A FENNTARTHATÓSÁGÉRT

2.4.1 Politikai kötelezettségvállalás	2.4.1.1 A demokratikus elveket figyelembe véve kritikusan értékelje a politikákat a fenntarthatóság szempontjából, és vegyen részt a fenntartható politikák és gyakorlatok kialakításában helyi, regionális, nemzeti és globális szinten.
2.4.2 Kollektív intézkedés	2.4.2.1 A fenntarthatóság érdekében tett erőfeszítései és intézkedései során vegye figyelembe a demokratikus elveket, aktívan és elkötelezetten (konstruktívan) működjön együtt másokkal.
2.2.3 Egyéni kezdeményezés	2.4.3.1 Legyen tisztában saját lehetőségeivel és felelősségével a fenntartható cselekvés és fellépés terén, egyéni, kollektív és politikai szinten.

3.1 LELKI JÓLLÉT

3.1.1 Öntudatosság	3.1.1.1 Érzékelje és ismerje fel saját megéléseit (érzések, érzelmek, gondolatok, értékek, szükségletek, vágyak) és saját viselkedését. 3.1.1.2 Tapasztalatai révén értse meg saját megélése szempontjainak (érzések, érzelmek, gondolatok, értékek, szükségletek, vágyak) az összefüggéseit különleges helyzetekben (pl. amikor sikert vagy kudarcot él át a tanulásban és a szociális kapcsolatokban).
3.1.2 Önirányítás	3.1.2.1 Legyen képes irányítani/kezelti saját észlelését és viselkedését (pl. stresszes tanulási és szociális helyzetekben). 3.1.2.2 Fejlessze az önbizalmát és az önbecsülését. 3.1.2.3 Hatékonyan kezelje a bizonytalanságot és a komplexitást. 3.1.2.4 Hatékonyan kezelje és szervezze meg a tanulási időt és a szabadidőt.
3.1.3 Célok kitűzése	3.1.3.1 Azonosítsa saját érdeklődési körét, tulajdonságait, erősségeit és gyengéit, ennek megfelelően tervezze meg rövid és hosszú távú (szellemi, fizikai, szociális és tanulási) céljait. 3.1.3.2 Kövesse nyomon a tervezett célok elérését és változását. 3.1.3.3 Fejlessze az elkötelezettségnek és a kitartásnak, valamint a jutalmazás késleltetésének a képességét.
3.1.4 Rugalmas gondolkodásmód	3.1.4.1 Fejlessze személyes rugalmasságát, a fejlesztő gondolkodásmódot, a kíváncsiságot, az optimizmust és a kreativitást. 3.1.4.2 Hatékonyan kezelje a proaktív gondolkodásmódot igénylő problémaszituációkat.
3.1.5 Felelősség és autonómia	3.1.5.1 Erősítse a felelősségtudatát és az autonómiát, óvja meg a személyes integritását.

3.2 TESTI JÓLLÉT

3.2.1 Mozgás és ülés	3.2.1.1 Fogja fel a napi testmozgás fontosságát az egészség és a jó közérzet szolgálatában. 3.2.1.2 Erősítse a mozgás iránti pozitív hozzáállását. 3.2.1.3 Végezzen különböző mozgástevékenységeket, stresszoldóként is a megterhelő mindennapokban. 3.2.1.4 Ismerje a hosszan tartó ülés káros hatásait, alakítson ki szokásokat az ülés megszakítására és csökkentésére.
3.2.2 Étrend és táplálkozás	3.2.2.1 Értse meg a kiegyensúlyozott étrend fontosságát. 3.2.2.2 Egészséges táplálkozási szokásokat alakítson ki. 3.2.2.3 Pozitív hozzáállást alakítson ki az élelmiszerek és az étkezés iránt.
3.2.3 Kikapcsolódás és pihenés	3.2.3.1 Fogja fel a szellemi vagy fizikai megterhelést követő pihenés és kikapcsolódás fontosságát. 3.2.3.2 Sajátítson el különböző relaxációs technikákat, és használja azokat, amelyek a legjobban működnek az esetében. 3.2.3.3 Fogja fel a megfelelő alvási szokások fontosságát a hatékony fizikai és szellemi működés, valamint viselkedés szempontjából.
3.2.4 Biztonság	3.2.4.1 Ismerjen meg különböző, az egészségmegőrzést szolgáló védőintézkedéseket. 3.2.4.2 Biztonságosan és felelősségteljesen járjon el, ügyelve saját és mások egészségének a megőrzésére.
3.2.5 A függőség különböző formáinak a megelőzése	3.2.5.1 Szerezzen ismereteket a függőség formáiról és fokozatairól, valamint arról, hogyan lehet azokat az egészséges életmód segítségével elkerülni vagy megelőzni.

3.3 SZOCIÁLIS JÓLLÉT

3.3.1 Társadalmi és sokszínűség tudatosság	3.3.1.1 Tudatosítsa saját észlelését és viselkedését a másokkal való kapcsolatokban. 3.3.1.2 Ismerje és ismerje fel a sokféleséget mind a közvetlen (osztály, társak, család), mind a tágabb (iskola, helyi közösség, társadalom) környezetében.
3.3.2 Kommunikációs készségek	3.3.2.1 Fejlessze az aktív hallgatást, az asszertív kommunikációt, a mások iránti érdeklődést és a másokkal való törődés kifejezésének a képességét.
3.3.3 Együttműködés és konfliktusmegoldás	3.3.3.1 Erősítse az együttműködési képességét, valamint a tiszteletteljes és asszertív kommunikáción, az egyenlőségen alapuló minőségi kapcsolatok kialakításának és fenntartásának képességét az osztályban, a családban, az iskolában és a tágabb közösségben. 3.3.3.2 Konstruktívan vegyen részt különböző típusú kapcsolatokban különböző területeken.
3.3.4 Empátia	3.3.4.1 Erősítse a másik nézőpontja megértésének és magáévá tételének a képességét. 3.3.4.2 Ismerje fel az ön maga és a másik észlelése közötti határokat. 3.3.4.3 Irányítsa a kapcsolatokban saját viselkedését, egyszerre több nézőpontot figyelembe véve.
3.3.5 Proszociális magatartás	3.3.5.1 Erősítse a másoknak nyújtandó segítség szükségességének a felismerését és tudatosítását. 3.3.5.2 Ismerje fel saját segítség iránti igényét és a segítségkeresési stratégiákat. 3.3.5.3 Erősítse a társadalmi felelősségvállalást.

4 /// DIGITÁLIS KOMPETENCIÁK

KÖZÖS CÉLOK ÉS A TANTERVEKBE VALÓ BEÉPÍTÉSÜK

C. KIADVÁNY NYOMÁN WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMÁCIÓ- ÉS ADATMENEDZSMENT

4.1.1 Adatok, információk és digitális tartalmak keresése és szűrése	4.1.1.1 Fejezze ki információs igényét; adatokat, információkat és digitális tartalmakat keressen digitális környezetben, fejlessze személyes keresési stratégiáit.
4.1.2 Adatok, információk és digitális tartalmak értékelése	4.1.2.1 Elemesse, hasonlítsa össze és kritikusán értékelje az adatok, információk és digitális tartalmak hitelességét, megbízhatóságát.
4.1.3 Adatok, információk és digitális tartalmak kezelése	4.1.3.1 Legyen képes adatokat és információkat gyűjteni, feldolgozni, bemutatni és tárolni (merevlemezen, felhőben, pendrive-on stb.), majd azokat később előhívni.

4.2 KOMMUNIKÁCIÓ ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS

4.2.1 Interakció digitális technológiák használatával	4.2.1.1 Tudjon többféle digitális technológia használatával másokkal kommunikálni, értse a megfelelő kommunikációs eszközöket az adott helyzetben.
4.2.2 Megosztás digitális technológiák segítségével	4.2.2.1 Megfelelő digitális technológiák segítségével tudjon másokkal adatokat, információkat és digitális tartalmakat megosztani. Közvetítő szerepben működjön, és ismerje a hivatkozási és forrásmegjelölési gyakorlatokat.
4.2.3 Állampolgári részvétel digitális technológiák segítségével	4.2.3.1 Legyen képes megkeresni és használni digitális szolgáltatásokat a társadalomban való részvételhez. Keressen olyan csoportokat, amelyek az ő érdekeit képviselik, és amelyek segítségével tevékenyen változtatási javaslatokat tehet.
4.2.4 Együttműködés digitális technológiák segítségével	4.2.4.1 Legyen képes kiválasztani a közös tartalomkészítéshez szükséges digitális eszközöket, és törekedjen a tagok közti együttműködésre.
4.2.5 Netikett	4.2.5.1 A digitális technológiák és hálózatok használata során igyekezzék az adott csoportban érvényes viselkedési normáknak megfelelni.
4.2.6 A digitális személyazonosság kezelése	4.2.6.1 Hozzon létre egy vagy több digitális személyazonosságot, azokat tudja kezelni, védje meg saját jóhírért, felelősségteljesen bánjon az interneten és különböző digitális környezetekben a digitális eszközök és szolgáltatások alkalmazásával létrejött adatokkal.

4.3 DIGITÁLIS TARTALMAK LÉTREHOZÁSA

4.3.1 Digitális tartalmak fejlesztése	4.3.1.1 Különböző formátumokban digitális tartalmakat állítson elő és szerkesszen.
4.3.2 Digitális tartalmak szerkesztése	4.3.2.1 A digitális tartalmakat gazdagítsa képek, zene, videofelvételek, vizuális effektusok stb. hozzáadásával.
4.3.3 Szerzői jog és engedélyek	4.3.3.1 Ismerje a szerzői jogokat és a licenceket. Tartsa tiszteletben a szerző jogokat, és azokra megfelelően hivatkozzon.
4.3.4 Programozás	4.3.4.1 Legyen képes utasítást írt egy számítógépes rendszernek egyszerű probléma megoldásához végrehajtásához. Tudja kijavítani a program egyszerűbb hibáit.

4.4 BIZTONSÁG

4.4.1 Eszközök védelme	4.4.1.1 Eszközeit és digitális tartalmait óvja megfelelő (erős) jelszóval, szoftverrel és biztonságos kezeléssel, ne hagyja őket felügyelet nélkül nyilvános helyen stb.
4.4.2 A személyes adatok és a magánélet védelme	4.4.2.1 A digitális környezetben óvja meg személyes és mások adatait, azonosítsa a megbízható digitális szolgáltatásokat.
4.4.3 Az egészség és a jóllét védelme	4.4.3.1 Megfelelő mértékben alkalmazza a digitális technológiát, ügyelve a fizikai és lelki jóllétre, kerülve a digitális médiumok káros hatását.
4.4.4 Környezetvédelem	4.4.4.1 Legyen tisztában a digitális technológiák és használatuk környezeti hatásaival.

4.5 PROBLÉMA MEGOLDÁS

4.5.1 Technikai problémák megoldása	4.5.1.1 Azonosítsa és oldja meg a digitális eszközök működtetése és a digitális környezetek használata közben felmerülő egyszerű technikai problémákat.
4.5.2 Igények és technológiai válaszok megfogalmazása	4.5.2.1 Azonosítsa és mérje fel az igényeit, azokhoz igazodva válasszon és használjon digitális eszközöket.
4.5.3 Digitális technológiák kreatív alkalmazása	4.5.3.1 A digitális technológia segítségével hozzon létre megoldásokat és újításokat a folyamatokban és a termékekben.
4.5.4 A digitális kompetencia terén jelentkező hiányosságok felismerése	4.5.4.1 Ismerje fel a digitális kompetenciájában meglévő hiányosságokat, azokat szükség szerint jobbita és fejlessze, ezzel másokat is támogatva.

5.1 ÖTLETEK ÉS LEHETŐSÉGEK

5.1.1 Lehetőségek felfedezése	5.1.1.1 Autentikus problémákban fedezze fel a lehetőségét annak, hogy saját maga és mások számára értéket teremtsen.
5.1.2 Kreativitás és innováció	5.1.2.1 A kihívások megoldása során alkalmazza kreatív módon a tudását és tapasztalatait a jobb megoldások létrehozásában. 5.1.2.2 Vegye számba a probléma lehetséges megoldásait (ötleteit) törekedve arra, hogy értéket teremtsen mások számára.
5.1.3 Jövőkép	5.1.3.1 Alkosson jövőképét, amely tartalmazza a válaszokat arra a kérdésre, mit akar tenni a jövőben, milyenné szeretne válni, és milyen közösség kialakításához szeretne hozzájárulni.
5.1.4 Ötletek értékelése	5.1.4.1 Értékelje a megoldásokat úgy, hogy vegye figyelembe a mások jóllétét biztosító elvek szempontjait, és válassza ki a megfelelő megoldást.
5.1.5 Etikus és fenntartható gondolkodás	5.1.5.1 Ismerje fel és értékelje a döntéseinek és a cselekedeteinek a közösségre és a környezetre kiváltott hatását.

5.2 FORRÁSOK

5.2.1 Öntudat és énhatékonyság	5.2.1.1 Azonosítsa saját kívánságait, erősségeit és hiányosságait, higgyen abban, hogy pozitívan tudja befolyásolni az embereket és a helyzeteket.
5.2.2 Motiváció és kitartás	5.2.2.1 Legyen pozitív beállítottságú, magabiztos, és a kihívás megoldására összpontosítson. 5.2.2.2 Legyen kitartó az összetettebb feladatok megoldásában is.
5.2.3 Források mozgósítása	5.2.3.1 Tegyen szert az ötletektől a cselekvésig való eljutáshoz szükséges (anyagi, nem anyagi és digitális) információkra és eszközökre, azokat felelősségteljesen és hatékonyan kezelje, betartva a hatékony idő- és pénzügyforrás-használat elvét.
5.2.4 Más személyek mozgósítása	5.2.4.1 Bátorítson és motiváljon másokat a közös feladatok megoldására. 5.2.4.2 Keressen megfelelő segítséget más személytől (pl. társtól, tanártól, szakembertől stb.) vagy szakmai közösségtől. 5.2.4.3 Fejlessze az eredmények eléréséhez szükséges hatékony kommunikációs, tárgyalási, vezetői készségeket.
5.2.5 Pénzügyi műveltség	5.2.5.1 Különböző élethelyzetekben azonosítson és oldjon meg pénzügyi kihívásokat (pénzügyi eszközök forrásai, pénzkezelés, kapcsolattartás, ügyintézés pl. bankban, biztosítótársasággal és más pénzügyi intézményben, a szükséges pénzforrásokkal, kockázatokkal, valamint a hitelfelvétellel és befektetéssel, megtakarítással kapcsolatos döntések felmérése). 5.2.5.2 Felelős pénzügyi döntéseket hozzon a (személyes és közösségi) jóllét elérése érdekében. 5.2.5.3 Tegyen szert a minőségi mindennapi és szakmai élethez szükséges pénzügyi ismeretekre.

5.3 AKCIÓ

5.3.1 Kezdeményezőkézség	5.3.1.1 Vegyen részt és ösztönözzön a kihívások megoldásában, vállalva az egyéni és csoportos felelősséget.
5.3.2 Tervezés és irányítás	5.3.2.1 A problémamegoldás során tűzzön ki rövid, közép- és hosszú távú célokat, határozza meg a prioritásokat, és készítsen tervet. 5.3.2.2 Alkalmazkodjon az előre nem látható változásokhoz.
5.3.3 A bizonytalanság, kétértelműség és kockázat kezelése	5.3.3.1 Az előre nem látható helyzetekre pozitív hozzáállással és a sikeres megoldásra törekedve reagáljon. 5.3.3.2 A bizonytalanság, a kétértelműség és a kockázat csökkentése érdekében a döntéshozatal során hasonlítsa össze és elemezze a különböző információkat.
5.3.4 Másokkal való együttműködés	5.3.4.1 Működjön együtt különböző egyénnel vagy csoportokkal. 5.3.4.2 Az esetleges vitás kérdéseket konstruktív módon oldja meg, szükség esetén kössön kompromisszumot.
5.3.5 Tapasztalati tanulás	5.3.5.1 A kihívások leküzdésével szerezzen új tapasztalatokat, és azokat vegye figyelembe a további döntések meghozatalakor. 5.3.5.2 Ítéld meg a kitűzött célok megvalósításának az eredményességét, felismerve ebben a további tanulás lehetőségét. 5.3.5.3 Ismerje fel a megszerzett tudás új helyzetekben való aktív alkalmazásának a lehetőségét. 5.3.5.4 A visszajelzéseket alkalmazza a vállalkozói kompetenciája további fejlesztésében.